O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Замон, давр қийинчиликларини илғаб етувчи, мулоҳазали, тафаккурли, масъулият ҳис этувчи комил, оқил ва фозил инсонларгина халқ ишончини оқлай олади.

Қонун - ҳам қилич, ҳам қалқондир!

ИНСОН ВА ҚОНУН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ—ОММАБОП ҲАФТАЛИК ГАЗЕТАСИ

1996 ЙИЛ 30 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН | 1999 ЙИЛ 5 ОКТЯБР, СЕШАНБА | № 40 (140) | Сотувда эркин нархда

Ўзбекистон Конституцияси 7 йиллиги байрамига-56

Ўзбекистон Президенти сайловига-96

Мухтор вакил-депутатлар сайловига- 67

КУН ҚОЛДИ

Самимий учрашувлар

ЯПОНИЯ ЭЛЧИСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИДА

29 сентябр куни Япониянинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Киоко Накаяма хоним Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида меҳмон бўлди. Элчини Адлия вазири Сирожиддин Мирсафоев қабул қилди.

Юқори мартабали хоним 1940 йилда туғилган, Токио Университетини битириб, асосан Молия вазирлиги соҳасида, Халқаро валюта фондида, божхона хизматида, мамлакат Молия вазирлигининг раҳбарий ва масъул лавозимларида хизмат қилган. Оилали, 1 та фарзанди бор. Унинг мамлакатимизга ташриф буюрганига кўп бўлгани йўқ. Шу боисдан Ўзбекистон давлати, халқи ва бу юрт ҳақида кенгроқ тасаввурга эга бўлишга интилиши яққол сезилиб туради. У ўзбек халқининг японлар каби чойни, айниқса, кўк чойни хуш кўришини, кексаларга ҳурмат ва меҳмондўстликда ўхшашликлар мавжудлигини самимий ва ғурур билан таъкидлайди. Шу кунларда Ўзбекистонда Япония маданияти кунлари ўтказилишидан чуқур ҳаяжонда эканлигини яширмайди, ўзбек халқи бу тадбирни илиқ қабул қилишига ишонади. Мамлакатимизга келган дастлабки кунлариданоқ миллий мустақиллик байрамимизнинг 8 йиллик тўйида иштирок этиб, бағоят катта ижобий таассуротлар олганлигини изҳор этади. Ўзбек қўшиқ ва рақс санъати, гулларни севиш «биздагидек» дейди у. Киоко хоним иштиёқ билан ўзбек тилини ўрганишга киришибди.

Бир пиёла (иккала тараф ҳам хуш кўрган кўк) чой устида бўлиб ўтган суҳбатда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазири С.Мирсафоев элчи хонимга Ўзбекистоннинг ўтган саккиз йил ичида ҳуқуқий соҳада, мамлакат қонунчилик базасини яратишда, суд ва адлия тизимини ислоҳ қилишда эришган ютуқлари ҳақида сўзлаб берди. Айни пайтда Адлия вазирлиги фаолиятида юз берган туб ўзгаришлар, янгича фаолият ва ваколат доираси, қилинаётган ишлар хусусида кенгроқ тўхталди. Мамлакатга демократик жараёнларнинг жадал кириб келиши, инсон ҳуқуқлари муҳофазасига асосий эътибор қаратилаётгани, дунёвий эркин жамият қурилишининг бориши ҳақида сўзлаб берди. Япониянинг ҳуқуқ соҳасидаги тажрибаси билан қизиқди.

Накаяма хоним ўз навбатида мамлакатлар тараққиётининг муҳим омили - ўзаро ҳамкорликнинг янада чуқур томир отишига эришиш ҳақида сўзлар экан, ҳуқуқ соҳаси бунда муҳим рол ўйнаши ҳақида алоҳида тўхталди. Вазирнинг суҳбатдан катта таассурот олганлигини, келгусида ўзаро мулоқотларга илҳомланганлигини, Япония ҳуқуқий соҳалари билан янада яқинлаштириш, ҳамкорлик қилиш хусусида ҳаракат қилишлигини билдирди.

Вазирнинг таклифи билан Накаяма хоним Тошкент Давлат юридик институтида бўлди, олий даргоҳнинг раҳбарлари, профессор-ўқитувчилари, талабалари билан учрашди, замонавий техник воситалари ва ўқув қуроллари билан жиҳозланган хоналар, аудиторияларни томоша қилди.

Учрашувдан меҳмонлар ҳам, мезбонлар ҳам мамнун эканликларини изҳор этдилар.

Ф.ҚИЛИЧЕВ,
Адлия вазирининг матбуот котиби

Суратларда: учрашувдан лавҳалар
Худойназар Жабборов олган суратлар.

Мутахассис минбари

ДЕМОКРАТИК САЙЛОВЛАР: ШАКЛ ВА МАЗМУН

Юртимизда демократик сайловлар яқинлашаётганлиги туфайли бугун сайловчи халқимиз республикамизда мавжуд сайлов органлари тизими, уларни ташкил этиш механизми ва фаолиятининг асосий тамойиллари ҳақида кенгроқ тушунчага эга бўлиши керак.

Хўш, бизда сайлов органлари тизими қандай?

Улар Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси; Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини ўтказувчи округ сайлов комиссиялари; Олий Мажлисга сайлов ўтказувчи округ; Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини ўтказувчи участка; Олий Мажлисга сайлов ўтказувчи участка; Халқ депутатлари вилоят Кенгашига сайлов ўтказувчи вилоят; Халқ депутатлари туман Кенгашига сайлов ўтказувчи туман; Халқ депутатлари шаҳар Кенгашига сайлов ўтказувчи шаҳар; Халқ депутатлари маҳаллий Кенгашларига сайлов ўтказувчи округ; Халқ депутатлари маҳаллий Кенгашларига сайлов ўтказувчи участка сайлов комиссияларидир.

Амалдаги сайлов қонунчилигимизнинг муҳим хусусияти ҳам Марказий сайлов комиссияси тўғрисида алоҳида қонун мавжудлиги, доимий асосда фаолият кўрсатадиган Марказий сайлов комиссияси тузилганлигидир. Бу ишлар Парламентлараро Иттифоқ Кенгаши қабул қилган «Эркин ва адолатли сайловлар мезонлари тўғрисида»ги Декларация ҳамда Конституциямиз талабларидан келиб чиқади. Марказий сайлов комиссияси Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини, Олий Мажлисига депутатлар сайловини, Умумхалқ Референдумини ташкил этувчи ва ўтказувчи асосий ташкилотдир. У фуқароларнинг умумий, тенг ва тўғридан-тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан ўтказиладиган сайлов ҳуқуқини тўлиқ амалга оширишнинг гаровидир.

Марказий сайлов комиссияси аъзолари Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар Кенгашлари тавсияси бўйича Олий Мажлис томонидан тасдиқланади.

Бугунги Марказий сайлов комиссиямиз Республика Олий Мажлисининг 1998 йил 29 августдаги Қарори билан йигирма бир киши, ҳуқуқшунос, олим, журналист ва бошқа мутахассислардан иборат, тажрибали шахслардан таркиб топган. Комиссияда 6 та аъзо доимий асосда фаолият кўрсатмоқда. Унинг аъзолари республика ҳудудий бўлинмалари сонига, иш фаолиятининг кўламига монанд белгиланган. Комиссия раҳбарлари (раис, раис ўринбосари, комиссия котиби) комиссия аъзолари ичидан уларнинг хоҳиш ва очиқ овоз бериш йўли билан сайланади. Комиссия раиси номзоди Ўзбекистон Республикаси Президенти тақдимномасига раис ўринбосари ва комиссия котиби номзоди комиссия раисининг таклифи билан сайлаш учун овозга қўйилади.

Олий Мажлисга сайлов ва Президент сайлови тайинлангандан сўнг МСК томонидан 20 кун ичида раис, ўринбосар ва котиб ҳамда 6-8 нафар аъзо таркибида округ сайлов комиссиялари тузилади. Ушбу масалада участка сайлов комиссиялари округ сайлов комиссияси томонидан эллик кун ичида 5-19 нафар аъзо, жумладан, раис, раис ўринбосари ва котибдан иборат таркибда тузилади. Башарти, комиссия 7 нафаргача аъзодан иборат таркибда тузилса, раис ва котиб сайланади. Участка сайлов комиссияси аъзоларининг сони зарур ҳолларда кўпайтирилиши ёки камайтирилиши мумкин.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашларига сайлов ўтказувчи вилоят, туман, шаҳар сайлов комиссиялари тегишли халқ депутатлари Кенгаши томонидан сайлов тайинланганидан кейин кечи билан ўн кун ичида комиссия раиси ва 6-14 нафаргача аъзодан иборат таркибда тузилади.

Комиссия раисининг ўринбосари ва комиссия котиби комиссиянинг биринчи мажлисида унинг аъзолари орасидан сайланади.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашларига сайлов ўтказувчи округ сайлов комиссиялари сайлов тайинланганидан кейин тегишли вилоят, туман, шаҳар сайлов комиссияси томонидан кечи билан йигирма кун ичида комиссия раиси, раиснинг ўринбосари, котиби ва 6-8 нафар бошқа аъзосидан иборат таркибда тузилади.

Маҳаллий вакиллик органларига сайлов ўтказувчи участка сайлов комиссиялари сайлов тайинланганидан кейин туман, шаҳар сайлов комиссияси томонидан кечи билан эллик кун ичида 5-19 нафар аъзодан, шу жумладан, раис, раис ўринбосари ва котибидан иборат таркибда тузилади. Башарти, комиссия 7нафаргача аъзодан иборат таркибда тузилса, раис ва котиб сайланади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини ўтказувчи округ сайлов комиссиялари, Олий Мажлисга сайлов ўтказувчи округ сайлов комиссиялари аъзолари Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоятлар ва Тошкент шаҳар Кенгашлари тавсиясига биноан тасдиқланади. Ушбу сайловларни ўтказувчи участка сайлов комиссияларининг аъзолари фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тавсиясига биноан тасдиқланади.

Халқ депутатлари вилоят Кенгашига сайлов ўтказувчи вилоят ва округ сайлов комиссияларининг аъзолари халқ депутатлари туман ва шаҳар Кенгашлари тавсиясига биноан тасдиқланади.

Туман, шаҳар Кенгашига сайлов ўтказувчи туман, шаҳар ва округ сайлов комиссияларининг аъзолари, шунингдек, участка сайлов комиссияларининг аъзолари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тавсиясига биноан тасдиқланади.

Барча поғонадаги сайлов комиссияларининг аъзолари бирон-бир сиёсий партиянинг аъзоси бўлиши мумкин эмас. Шунингдек, бир шахс фақат битта сайлов комиссиясига аъзо бўлиши мумкин. Бундан ташқари, сайлов комиссияларининг аъзолари Президентликка, депутатликка номзод бўлишлари ёки уларнинг ишончли вакиллари ёхуд ташаббускор гуруҳларнинг аъзолари бўлишлари мумкин эмас.

Сайлов ташкилотлари тизимини ушбу қоидалар асосида шакллантирилиши, улар фаолиятини қонунийлигига, адолатлилигига, холислигига ишонч ҳосил қилади, улар фаолиятининг легитимлилигини, яъни халқ, давлат ва жамоат ташкилотлари, фуқаролар томонидан тан олинишини таъминлайди. Бу ўз навбатида бўлажак сайловлар натижаларига кўра, халқ вакиллик ва давлат ҳокимияти легитимлилигини кафолатловчи муҳим восита бўлиб хизмат қилади.

Конституциямизнинг 14-15-моддаларида «Давлат ўз фаолиятини қонунийлик принциплари асосида амалга оширади», «Ўзбекистон Республикасида Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларининг устунлиги сўзсиз тан олинади. Давлат, унинг органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмалари, фуқаролар Конституция ва қонунларга мувофиқ иш кўрадилар», деб кўрсатилганлиги сайлов ҳуқуқидаги, жумладан, сайлов комиссиялари фаолиятини қонунийлик принципига дахлдордир. У барча поғона ва тур сайловларни қонун билан аниқланиши, сайлов билан боғлиқ масалалар сайлов тўғрисидаги қонунларга биноан белгиланиши, сайловлар умумий, тенг, тўғридан-тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан ўтказилиши, фуқароларнинг сайлов ҳуқуқлари муҳофазаси кафолатланганлиги, сайлов тўғрисида қонун талабларини бузганлик учун жавобгарлик кўзда тутилганлигини англатади.

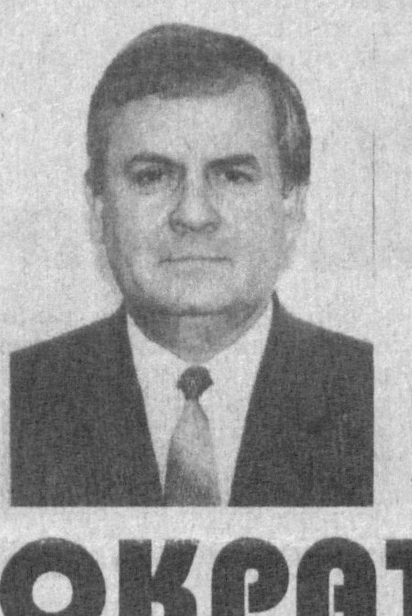

Бу принцип сайлов комиссиялари аъзолари ва масъул ходимларни Конституция ва амалдаги қонунларга риоя этишларида, қонун ва бошқа ҳуқуқий ҳужжатларда назарда тутилган ваколатлари доирасида фаолият юритишларида, қабул қилинган қарорлар қуйи сайлов комиссиялари, давлат органлари, сиёсий партиялар ва бошқа жамоат бирлашмалари, корхона, муассаса ва ташкилотлар учун мажбурийлигида намоён бўлади.

Коллегиаллик принципи сайлов комиссиялари фаолиятини коллегиал тартибда амалга оширилишида, комиссия қарорларини кўпчилик овоз бериш йўли билан қабул қилинишида, масалаларни муҳокама қилишда ҳар бир комиссия аъзоларининг тенг ҳуқуқлиликларида ўз ифодасини топади.

Сайловлар ошкора ўтказилишини Қонун биринчи навбатда сайлов комиссиялари зиммасига юклайди. Сайловларга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш ошкора равишда амалга оширилади. Марказий сайлов комиссияси ва жойлардаги сайлов комиссиялари фуқароларни ўз ишларидан, сайлов округлари, участкалари тузилганлиги, сайлов комиссиялари таркиби, улар жойлашган манзили ва иш вақтидан воқиф этадилар, сайловчилар рўйхатлари, сайловда иштирок этаётган сиёсий партиялар рўйхати билан таништиради, номзодлар хусусида маълумотлар, овоз бериш ва сайлов якунларидан хабардор қилади.

Сайловчилар ҳамда номзодлар тўғрисидаги маълумотлар тўғри, ҳаққоний ва объектив бўлиши муҳимдир. Сайловолди ташвиқотларида номзодларга тенг шароитлар яратиш ошкораликни таъминлашга ёрдам беради. Комиссия мажлислари очиқ ўтиши қарорларининг матбуотда эълон қилиниши ошкораликни таъминлашга хизмат қилади.

Қонунда сайлов тадбирларида, шунингдек, сайлов куни овоз бериш хоналарида ва овозларни санаб чиқишда номзод кўрсатган сиёсий партия, ҳокимият вакиллик органлари, ташаббускор гуруҳлардан биттадан кузатувчи, матбуот, телевидение ва радио вакиллари, бошқа давлатлар, халқаро ташкилотлар ва ҳаракатлардан кузатувчилар қатнашиши белгиланганлиги ошкораликни таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Мустақиллик принципи комиссиялар фаолияти дахлсизлигини, уларга бирон-бир тарзда аралашишга, тазйиқ ўтказишга йўл қўйилмаслигини кафолатлайди. Бу принцип сайлов комиссиялари аъзоларидан ваколатига кирувчи барча масалаларни ҳал қилишда, айниқса, номзодларни рўйхатга олишда, уларга сайловолди ташвиқоти юритиш учун тенг шароитлар яратиб беришда холис бўлишликни, амалдаги қонун талабларига асосланган ички ишонч билан ёндашишни талаб қилади.

Адолатлилик принципи комиссиялар ваколати доирасидаги масалаларни сайлов ва референдум тўғрисидаги қонунлар талаблари асосида муҳокама қилинишида, ечилишида намоён бўлади, яъни сайловчилар сонидан келиб чиқиб, тенглик асосида ҳудудий сайлов округлари тузиш, номзодларни қонун талаблари асосида рўйхатга олиш, уларга, сиёсий партияларга оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишда тенг ҳуқуқ берилишини таъминлаш, сайлов ва референдумга тайёргарлик кўриш ва ўтказиш учун сарфланадиган маблағнинг тенг тақсимлаши, сайлов комиссиялари хатти-ҳаракатлари ва қарорлари устидан тушган шикоят ва аризаларни қонун талаблари асосида кўриб, асослантирилган хулосаларга келиш ва бошқа масалаларни ечишда қонунларга қатъий риоя қилишни талаб этади.

Таъкидлаш жоизки, бу галги сайловлар аввалги, ҳатто мустақиллигимизнинг дастлабки даврларида ўтказилган сайловлардан ҳам тубдан фарқ қилади. Бугун кечаги ижтимоий, сиёсий муҳит ўзгарган, сайловчилар онги, дунёқарашида кескин фарқ бор.

Ўйлайманки, сайлов органлари ушбу ҳолатларни эътиборга олган ҳолда барча давлат ва жамоат ташкилотлари, сиёсий партиялар ва халқ билан бирга Президентликка, Олий Мажлисга сайловларни демократик тарзда, кўтаринки руҳда ўтишини таъминлайди, муносиб номзодларни қўллаб-қувватлайди, сайланишига эришади.

Атабой ДЎСЧАНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси раиси ўринбосари

ҚОНУНни ДЎСТ ТУТГАН ҲАР ИНСОН, ҲАЁТда ҚОҚИЛМАС ҲЕЧ ҚАЧОН!

Обуна-2000

Деҳқонларимизнинг «Ер ҳайдасанг, куз ҳайда, куз ҳайдамасанг, юз ҳайда» деган серманъно нақли бор. Аммо бу ҳикмат биз - ноширларга, газетхонларга ҳам қайсидир маънода тегишли. Чунки куз - обуна мавсуми.

Обуна мавсуми нашрлар ва муштарийлар ўртасидаги ишонч ва садоқатни синовдан ўтказади. Неча йилларки, «Ҳаёт ва қонун» юридик журнали, «Инсон ва қонун» ҳуқуқий газетаси бу синовлардан шараф билан ўтаётганлиги қувончлидир. Қувончимизга асос -йилдан йилга муштарийларимиз сафи кенгайиб бормоқда. Бу саф бежиз кенгаётгани йўқ. Ўз ҳақ-ҳуқуқини таниш, ҳаётда қонунни устувор тутиш эҳтиёжи кучайгани боис одамларда ҳуқуқий нашрларга қизиқиш ортди. Ана шу эҳтиёж, ана шу қизиқишлар бундан кейин ҳам бизнинг газета ва журналимизнинг бош мавзулари бўлиб қолади.

МАСЛАҲАТЧИ, ҲАМРОҲ, МАДАДКОР

Республикамизда оммавий нашрлар кўп. Бу яхши, албатта. Лекин матбуот нашрларининг ҳаммасини ўқиб боришга имкон йўқ, барчасига обуна бўлишни чўнтак кўтармайди.

Яқинда қўлимга «Инсон ва қонун» газетаси сонларидан бири тушиб қолди. Газетадаги ҳуқуқшуносларнинг чиқишлари, қонунчилик, оилавий муносабатлар, жиноятчилик ва унинг олдини олишга қаратилган мақолалар менда катта таассурот қолдирди. Шу сабаб таҳририятга ўз мулоҳазаларим битилган мактуб йўллашга жазм қилдим.

Тошкентда рўй берган феврал воқеалари ҳалиҳамон ёдимиздан чиққани йўқ, чиқмайди ҳам. Хўш, ёт унсурлар ортидан эргашганлар кимлар эди? Ҳуқуқий билими ўта саёз, алдовларга ишонувчан ёшлар эмасми?! Демак, маҳаллалар фаоллари аҳоли орасида кўп ишлашлари, ёшлар билан шуғулланишлари керак. Қайси қишлоқда, маҳаллада нотинч оила, низолашаётган қўни-қўшнилар топилмайди. Бундай оилаларни бузилиб кетишдан сақлаб қоладиган, низоли қўшниларни тўғри йўлга соладиган оқсоқолларнинг барчасида ҳам ҳуқуқий билим етарлими? Албатта, ҳаминқадар. Ким нима десин «Инсон ва қонун» маҳалла фаолларининг яхши фаолият юритишларида маслаҳатчи, мададкор бўла олади.

Юртбошимиз ёшларимиз келажагига ишонч билан қарамоқдалар. «Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта, бахтли бўлишлари шарт» деганлари аҳа шу ишонч ва талабдир. Ёшлар ўртасида, мактаб партасида сабоқ олаётган ўқувчиларга ҳуқуқий билимларни чуқурроқ ўргатиш бахтли келажакнинг гаровидир. Хайрли йўлда муаллимларга, айниқса, «Давлат ва ҳуқуқ асослари» фанидан дарс бераётган ўқитувчиларга «Инсон ва қонун» энг яхши қўшимча манба ролини ўтайди.

«Инсон ва қонун» газетасига келгуси йил учун биринчилар қаторида обуна бўлдим. Худо хоҳласа, янги йилдан бошлаб оила аъзоларимиз билан унинг ҳар бир сонини ўқиб борамиз. Таҳририят ижодкорларига ҳуқуқий билимлар билан оммани қуроллантиришда, фуқаролик жамияти қурилиши йўлидаги саъй-ҳаракатларда ижодий муваффақиятлар тилайман.

Эркин ЭШОТОВ,
Самарқанд вилояти, Нуробод тумани Сепки қишлоғи

«ИНСОН ВА ҚОНУН» «ГЕОГРАФИЯ»СИ ёхуд бугунги сонда

Газетамизнинг ўтган сонида қашқадарёлик, тошкентлик ва жиззахлик мухбирларимизнинг фаол иштирокини мамнуният билан таъкидлаган эдик. Бу гал эса Самарқанд ва Қашқадарё вилоятидан энг кўп (4 тадан) мақолалар эълон қилаяпмиз. Уларга сидқидилдан миннатдорчилик изҳор этган ҳолда кейинги ўринларда бораётган пешқадамларимизни эълон қилсак:

Тошкент ш.дан - 2 та;
Фарғонадан - 2 та;
Андижондан - 2 та;
Сурхондарёдан - 1 та.

Демак, бугунги «географик атлас»имизнинг ранг-баранг ва гўзал бўлиб товланишида юқорида номлари айтилган вилоятлардаги дўстларимиз жонкуярлик қилишган бўлса, Қорақалпоғистон Республикаси, Бухоро, Навоий, Сирдарё, Хоразм ва Тошкент вилоятларидаги ҳамкорларимиз ёзувчи Саид Аҳмаднинг машҳур романини ўқиш билан бандга ўхшайдилар - «Жимжитлик»ни...

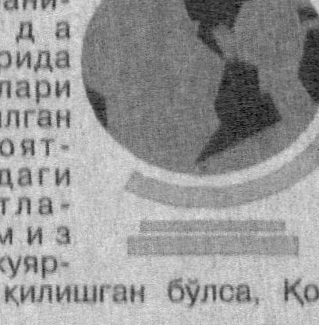

Китобдан бош кўтаргач, «Инсон ва қонун»нинг бугунги сонига ҳам бир кўз югуртирарсизлар, деган умиддамиз.

Жамиятимиз сиёсий ҳаётида энг қизғин палла - Ўзбекистон Республикаси парламентига халқ вакилларини сайлашга тайёргарлик ишлари бошланди. Партияларнинг сайловолди ҳаракат дастурлари муҳокамаси, Олий Мажлисга депутатлар номзодини кўрсатиш, сайловолди қурултойларини ўтказиш тадбирлари шу куннинг долзарб мавзуларидан ҳисобланади. Ўзбекистон Фидокорлар миллий демократик партиясининг бўлиб ўтган II қурултойи ана шу мавзуларнинг дастлабкиси бўлди. Фидокорлар миллий демократик партиясининг олдига қўйган мақсадлари, унинг матбуотда эълон қилинган сайловолди дастури лойиҳаси ҳақида фикр билдириш учун мухбиримиз ФМДП Фарғона вилоят кенгашининг иккинчи котиби, делегат Икром Аминжоновга мурожаат этди.

ЭҲТИРОС ЭМАС, ДЕМОКРАТИЯ!

- Икром ака, ижтимоий-сиёсий жабҳаларда анча тобланган халқимиз бугунги кунда партиялардан кўп нарса кутиши табиий. Айтинг-чи, ФМДПнинг сайловолди платформаси халқнинг барча хоҳиш-иродасини ифода эта олганми?

- Партиямиз мамлакат ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий-маънавий турмушининг барча жабҳаларини қамраб олишга интилмоқда. Бу муаммо-масалаларни аниқлаш, ўрганиш усули сифатида Фидокорлар партияси аъзолари кўпроқ халқ ичига кириб боришни мақсад қилиб қўйишган. Бинобарин, ҳар қандай ижтимоий-сиёсий ҳаракат халқ ҳаётидан узоқлашар экан, пировардида унинг инсонлар манфаатини ҳимоя қилишига мен ишонмайман. «Халқдан йироқлашиш» усулига бир мисол келтириш мумкин. Масалан, бизда Вазирлар Маҳкамасининг маълум соҳани ривожлантиришга йўналтирилган қарори эълон қиингач, у тегишли вазирлик, муассаса ва идораларга шу қарор асосида далолатнома ҳужжатлари тайёрлаш учун юборилади. Муассасалар ўз тизимидаги корхона-ташкилотлар шарт-шароитини алоҳида ўрганган ҳолда махсус қарор ёки далолатномалар чиқариши лозим. Бундай ҳужжатлар чиқарилаяпти ҳам. Лекин минг афсуски, уларда корхоналарнинг мавжуд имкониятлари, куч-қуввати тўлиқ ҳисобга олинмайди. Ҳужжатлар ана шундай маъмуриятчилик тарзида юборилаётгани, қуйи қатлам атрофлича таҳлил этилмаётгани туфайли қарорларни бажармаслик оқибатлари келиб чиқаётир. Ишни ташкил этишнинг бундай усулидан воз кечаётган партиямиз фидокорлари бевосита жойларда, одамлар орасида кўпроқ бўлишни лозим топаяптилар. Қолаверса, қарорларнинг тайёрланиши, қабул қилиниши ва жойларда тўлақонли бажарилишини назорат қилиш партиямиз депутатларининг етакчи ҳаракат дастурига киради. Партия платформасида таъкидланганидек, «Ўзбекистон Фидокорлар миллий демократик партияси мамлакатда қонун устуворлигини таъминлашни янги жамият қуришнинг энг муҳим йўналишларидан бири деб билади. Шу мақсадда қонун чиқариш жараёнини такомиллаштириш керак деб ҳисоблайди. Бу дегани қонунларга бўлган эҳтиёж тўғридан-тўғри юқоридан ҳал қилиниши эмас, аксинча, мавжуд ижтимоий вазиятни ҳисобга олган ҳолда кўпчиликнинг фикри ва манфаатлари асосида ишлаб чиқилиши керак деб билади».

- Сайловлар қандай ҳароратда ўтади, деб ўйлайсиз?

- Унинг ҳароратини ўлчаш имкони бўлмаса керак. Лекин ҳар ҳолда ўзингиз юқорида таъкидлаганингиздек, халқимиз бугунги кунда ижтимоий-сиёсий жараёнларни анча онгли тафаккуридан ўтказаётир. Шуларга асосланиб айтиш мумкинки, сайлов пойгаси анча қизиғин, фаол ўтади чамамда. Энг муҳими, мамлакатимизнинг XXI асрдаги ижтимоий-сиёсий турмушини белгилашда эҳтирослар эмас, демократик ҳурфикрлик, халқимизнинг фидокорлиги устунлик қилсин.

Нодир АЛИМОВ
суҳбатлашди

Хўжалик судлари: кеча, бугун, эртага

ИҚТИСОДИЙ НИЗОЛАР ЕЧИМ ТОПАДИГАН ДАРГОҲ

Иккинчи мақола

Хўжалик судлари фаолияти собиқ давлат ҳакамликлари (арбитраж)нинг асосан давлат мулки ва давлат манфаатини ҳимоя қилиб келганлигидан фарқли ўлароқ, барча тур ва шаклдаги мулкчиликни, мулкдорнинг ҳуқуқ ва иқтисодий манфаатини муҳофаза этишга қаратилган. Маълумки, илгари асосан, фақат давлат ва колхоз-кооператив мулки тан олинган иқтисодиёт мавжуд эди. Табиийки, энг олий ҳокимиятдан тортиб маҳаллийсигача ана шу манфаатни қўриқларди, шундай иш тутишга мажбур этилган эди. Жумладан, арбитражлар ҳам бу йўлдан чиқолмасди, акс ҳолда маҳаллий таъсирлар доирасида «таъзирини ерди». Демак, ўз-ўзидан, адолатлилик хусусида гап бўлиши ҳам мумкин эмас эди. Бугунги хўжалик судларимиз эса қонуний асосда ҳар қандай тазйиқ ва таъсирлардан, буйруқ, кўрсатма ва аралашувлардан холи этилган, маҳаллий ҳокимиятга бўйсунмайдиган, фақат қонунга бўйсунувчи идорадир. У мамлакатимизда қонун устуворлигини таъминлашда кучли механизм, дастак сифатида, мустақиллик ва демократик жараён фарзанди тарзида ташкил этилди.

Бир муҳим ҳолатни қайд этиш жоиз: хўжалик судлари давр тақозоси билан ўз-ўзидан ташкил этилиб қолинган эмас. Бу ишнинг ташаббускори ҳам, эътиборида тутиб турган ҳам теран иқтисодчи, мулкий низолар ечими йўлини тўғри танлашни тушунган, қонунийлик ва ҳуқуқийликни адолатли ҳал қилишни зукко англаган шахс - юртбошимиз И.Каримовдир.

Президентимиз хўжалик судлари шаклланиши, таркиб топиши, фаолияти ва ваколати доирасига оид Конституциявий қоида ва қонунлар ишлаб чиқилиши, қабул қилиниши ва амалда бўлиши ташаббусидан ташқари, кўплаб йўналтирувчи, масъулият юкловчи ва қўллаб-қувватловчи Фармон ва Вазирлар Маҳкамаси раиси сифатида қарорлар чиқариш орқали, бу ишга раҳнамолик қилиб турди.

Масалан, 1996 йил 25 июлда «Ўзбекистон Республикаси Хўжалик судлари тизимини такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармон билан Тошкент шаҳар хўжалик суди ташкил этилиб, хўжалик судларининг таркиби, миқдори ва тузилиши тасдиқланган эди. Президентнинг 1997 йил 5 февралдаги «Хўжалик судларининг қарорлари ижросини таъминлашга оид чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони билан мулкчилик тури ва шаклидан қатъий назар, давлат органлари, корхона, ташкилотлар ҳамда уларнинг раҳбарлари томонидан хўжалик судларининг қарорларини ўз вақтида ва аниқ ижро этилиши юзасидан жавобгарлиги аниқ белгилаб берилди.

Ёки юртбошимизнинг 1998 йил 4 мартдаги «Хўжалик юритувчи субъектларнинг иқтисодий ночорлиги ва шартнома мажбуриятларининг бажарилиши учун мансабдор шахсларнинг жавобгарлигини кучайтириш тўғрисида»ги Фармони билан хўжалик судларига мулкий низоларни кўриш жараёнида хўжалик юритувчи субъектлар раҳбар ва мансабдор шахсларининг ҳаракатларида жиноят аломатлари аниқланганда, уларга нисбатан жиноят иши қўзғатиш ва тергов органларига юбориш, иқтисодий ва бошқа ҳуқуқбузарлик содир этганликлари аниқланганда маъмурий жазо чораларини қўллаш, тарафларга етказилган мулкий зарарларни айбдор-мансабдор шахслар ҳисобидан ундириш ҳуқуқлари берилди.

Шунингдек, пул маблағлари ва бошқа мулклардан самарасиз, хўжасизларча ёхуд суиистеъмол белгилари билан фойдаланилганлик, тўлов интизомини бузганлик, шартнома мажбуриятларини бажармаганлик оқибатида корхоналарни банкротлик (ночорлик, синиш) даражасига олиб келган айбдор - раҳбарлар ва масъул-мансабдор шахсларни тегишли тартибда жавобгарликка тортиш, эгаллаб турган лавозимидан озод қилиш тўғрисида тегишли поғона идораларга тақдимномалар киритиш ваколати берилди, бу ишлар муҳим вазифа тусини олди.

Шундай қилиб, республикамизда қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятлардан, сиёсий партия ва ҳаракатлардан, жамоат бирлашмаларидан мустақил ҳолда иш юритадиган суд ҳокимиятининг алоҳида таркиби бўлган Олий хўжалик суди ва унга тобе бўлган Қорақалпоғистон, вилоятлар ва Тошкент шаҳар хўжалик судлари барпо этилди.

Ана шу таъсир ва аралашувлардан мутлақо холи бўлишликни таъминлаш мақсадида, Олий хўжалик суди раиси ва таркиби Ўзбекистон Республикаси Президенти тавсиясига кўра, Олий Мажлис томонидан 5 йил муддатга сайланиш, вилоятлар, Тошкент шаҳар хўжалик суди судьялари Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди раиси тавсияси билан Республика Президенти томонидан 5 йил муддатга тайинланадиган бўлди. Қорақалпоғистон Республикаси Хўжалик суди раиси ва судьялари Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди розилиги ва Ўзбекистон Республикаси Президенти билан келишилган ҳолда мухтор республика Жоқорғи Кенгеси томонидан 5 йил муддатга сайланиш тартиби белгиланди. Улар ишига, судьялик фаолиятига ҳар қандай тарзда аралашув қонундан ташқари, зид ҳолат деб, қонун билан таъқиб этилиши аниқлаб берилди. Шундай қилиб, хўжалик судлари фаолиятига маҳаллий ҳокимиятнинг аралашув ва тазйиқ ўтказиш йўллари беркитилди, мустақил ишлашга шароит яратилди.

Мирзоулуғбек АБДУСАЛОМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик судининг раиси

Сайловлар - фуқаролар хоҳиш-иродаси, интилиш ва мақсадларини ифода этувчи энг қизғин жараён ҳисобланади. Сайлов комиссияларининг хатти-ҳаракатлари виждонан, очиқ-ойдин намоён бўлиб туриши демократик талаблардан келиб чиқади. Бироқ бундай фаолиятда нохолисликни сезган фуқаролар Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик-процессуал кодексининг 272-моддасига биноан комиссия қарорлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқига эгадирлар.

ЭНГ ҚИЗҒИН ЖАРАЁН

Маълумки, сайлов ўтказишда участка сайлов комиссияларининг аҳамияти муҳим ўрин тутади. Улар ҳар бир сайловчини сайлов рўйхатига тўғри киритишлари лозим. Бу ишда туман, шаҳар ҳокимиятларининг роли бекиёс бўлиб, улар шу ҳудудда истиқомат қилувчи сайловчиларнинг рўйхатлари ва бошқа сайловга доир маълумотлар билан комиссияни таъминлаши ва шулар асосида рўйхат тузиши лозим. Фуқаролар сайлов рўйхати билан танишиш учун сайлов участка комиссияси биносига таклиф қилинадилар. Рўйхатдаги ҳар қандай хато ёки камчилик асосида фуқаролар арз қилишга ҳақлидирлар. Бу камчиликлар қайси ҳолатда намоён бўлиши мумкин, деган табиий савол туғилади. Бинобарин, сайловчини рўйхатга киритмаганлик, рўйхатдан чиқарилганлик, фамилияси, исми ва отасининг исми бузиб ёзилганлик сингари ҳолатлар юз берса, сайловчи арз қилгандан сўнг унинг аризаси участка сайлов комиссияси томонидан 24 соат ичида кўриб чиқилиши талаб этилади. Мабодо, аризачи фуқаро участка сайлов комиссияси чиқарган қарордан ёки раддиядан норози бўлса, ҳеч иккиланмасдан мазкур участка жойлашган ҳудуддаги туман, шаҳар судига шикоят бериши мумкин. Унинг шикоятига участка сайлов комиссияси чиқарган раддия хати албатта илова қилиниши лозим. Акс ҳолда суд бу ҳужжатни комиссиядан талаб қилишга мажбур бўлади. Лекин амалиётда бошқача ҳолатлар ҳам учрайди. Яъни фуқаро аризани аввал участка сайлов комиссиясига эмас, тўғридан-тўғри судга топширади. Ана бундай ҳолатларда суд арз қилувчига сайловчилар рўйхатини тузатишнинг қонун билан белгиланган тартибини тушунтириб, шикоятни тегишли участка сайлов комиссиясига юборади. Шуни унутмаслик лозимки, сайлов комиссияси хатти-ҳаракатлари ва қарорлари устидан шикоят билан фақатгина фуқаро-сайловчилар эмас, балки депутатликка номзодлари кўрсатилган сиёсий партияларнинг органлари, ҳокимликларнинг вакиллик органлари, фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш идораси, депутатликка номзодлар, кузатувчилар ҳам судга мурожаат қилишлари мумкин. Дарвоқе, шикоят хат-аризаси юқори сайлов комиссияси ёки судга участка сайлов комиссияси қарори чиққандан кейин 10 кун давомида берилади. Бу ҳуқуқий меъёр Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов ўтказиш тўғрисидаги қонуннинг 18-моддасида кўрсатилган.

Амалдаги Фуқаролик-процессуал кодексида ушбу шикоятнинг суд томонидан кўриб чиқилиш муддатлари ҳам аниқ белгиланган. Хусусан, суд бундай аризани уч кундан кечиктирмай кўриб чиқиши шарт. Бинобарин, сайлов кунига олти ва ундан кам кунлар қолган ҳолатда шикоят суд томонидан дарҳол кўриб чиқилади.

Ҳуқуқий демократик давлатларда фуқароларнинг сиёсий ҳуқуқлари тўлақонли кафолатланади. Хусусан, Ўзбекистон фуқароларининг ҳуқуқи ҳам Конституциямиз асосида белгиланган, асосий қомуснинг 35-моддасига биноан фуқаролар «бевосита ўзи ва бошқалар билан биргаликда ваколатли давлат органларига, муассасаларига ёки халқ вакилларига ариза, таклиф ва шикоятлар билан мурожаат қилиш ҳуқуқи»га эгадирлар. Кўриниб турибдики, ҳар қандай адолатсизлик оддий фуқаро назаридан четда қолмаса, унга хайрихоҳлик билан эътибор қаратилса, унинг талаби қондирилади. Қолаверса, шикоят берган фуқаронинг далиллари суд томонидан тан олинса, иш арз қилган шахснинг фойдасига ҳал қилиниши билан чекланиб қолмайди. Балки қонунбузарлар қонунда белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар. Жумладан, «Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашларига сайлов тўғрисида»ги қонуннинг 49-моддасига мувофиқ сайловчиларнинг сайлаш ва сайланиш, сайловда ташвиқот олиб бориш ҳуқуқларини амалга оширишларига зўравонлик, алдаш, таҳдид қилиш ёки сохта ҳужжатлар тузгани, овозларни атайин нотўғри ҳисоблаб чиққани учун республикамиз қонунларига мувофиқ жазоланадилар. Кўриниб турибдики, сайлов жараёнлари муҳим сиёсий компания бўлиб, унинг туб моҳияти халқнинг бутун иродасини акс эттирувчи воқеликдир.

Мирзаҳаким ДОНИЁРОВ,
Тошкент Давлат юридик институти ўқитувчиси

Халил Халилов СамДУнинг ҳуқуқшунослик факультетини муваффақиятли тугатгач, Самарқанд шаҳар корхоналаридан бирида ҳуқуқшунос бўлиб ишлади. Ҳозир у Булунғур тумани прокурор ёрдамчиси бўлиб ишлаб келмоқда. Унинг адолатпарварлигидан булунғурликлар беҳад хурсанд.

Истеъдодли ҳуқуқшунос, III даражали юрист Х. Халилов оилада ҳам, ишда ҳам ҳамкасбларига намуна.

Нурмамат АЛМУРОДОВ олган сурат

Қарор ва ижро

ЭКИННИ АСРАМАГАННИ ЭЛ КЕЧИРМАЙДИ

Халқимизда шундай ҳикматомуз гап бор: «Яшнаб турган узумзор қўй-эчкининг оғзи ёки туёғини кўриш уёқда турсин, маъраган товушини эшитса, қирқ йил аза тутади». Демак, экинзорларни чорва молларидан эҳтиёт қилиш, нафақат деҳқоннинг, балки ҳосилдан умидвор барча-барчанинг вазифасидир. Вазирлар Маҳкамасининг «Экинларни пайҳон қилишга қарши курашни кучайтириш тўғрисида»ги қарори жорий йилнинг август ойи мобайнида қандай бажарилаётгани ҳақида Адлия вазирлиги Ҳуқуқий маърифат ва тарғибот маркази Қашқадарё вилояти минтақавий бўлимининг бошлиғи Рустам УСМОНОВ қуйидагиларни гапириб берди:

- Маълумки, август - пахтачиликда ҳосил тўплашнинг долзарб палласи ҳисобланади. Шу ойда вилоятимиз шаҳар ва туман судлари томонидан экинларни пайҳон қилиш билан боғлиқ бир неча жиноят ва фуқаролик ишлари кўриб чиқилди. Жумладан, фуқаро Нурали Жўраевга нисбатан МЖТКнинг 104-моддаси билан 1750 сўм жарима солинди. Н.Жўраевнинг 5 бош майда моли «Дўстлик» жамоа-ширкат хўжалиги пахта майдонини пайҳон қилиб, 1000 сўм зарар етказган. Шунингдек, фуқаролар Э.Шапаров, Э.Махсимов, Н.Норпўлатов, Р.Абдишукуровлар ҳам жарима жазосига тортилди. Уларнинг майда моллари Сулаймон Муродов номли жамоа-ширкат хўжалигининг 13 сотих пахта майдонини пайҳон қилиб, 2100 сўм зарар етказган. Етказилган зарар суммалари судгача тўлиқ қопланган. Албатта, эл-юртнинг кўз ўнгида бундай ножўя ишларга йўл қўйганлар эндиликда тегишли хулоса чиқариб олишади, деб умид қиламиз. Зеро, экинни асрамаганни эл кечирмайди.

Суҳбатдош:
Ғози РАҲМОН

ҚОНУНГА ТАЯНИБ, ИСТИҚБОЛГА ЮЗ ТУТИБ...

Мулоҳаза, мушоҳада, муаммо

ДЕҲҚОННИНГ БИРИ ҚАЧОН ИККИ БЎЛАДИ?

Республикамиз аҳолисининг асосий қисми қишлоқда истиқомат қилади. Демак, заминдан дур ундирадиган, эл дастурхонини ноз-неъматлар билан тўкин-сочин этадиган қишлоқ меҳнаткашлари.

Собиқ иттифоқ даврида «колхоз», «совхоз»ларга бирлашиб, юқоридан белгилаб берилган режаларни бажариш учун буйруқбозлик тизими шартларига итоат қилинди. Бироқ деҳқоннинг косаси оқармади, бири икки бўлмади. Одамларда «ишлаган ҳам, ишламаган ҳам бир, ҳақ олиб бўлмайди», деган кайфият туғилди. Оқибатда боқимандалик иллати пайдо бўлди. Боқимандалик асоратидан, таассуфлар бўлсинки, ҳамон қутула олганимиз йўқ.

Республикамиз ҳукумати қишлоқ хўжалигини ривожлантириш билан аҳоли турмуш фаровонлигини оширишга жиддий аҳамият қаратмоқда. Агросаноат соҳасини барқарор ривожлантириш йўллари белгилаб олинган. Мамлакат қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни чуқурлаштиришга доир қабул қилинган қонун ҳужжатларидан бири - «Қишлоқ хўжалиги кооператив (ширкат хўжалиги) тўғрисида»ги қонундир. Хўжалик юритишнинг қишлоқ хўжалиги кооператив - ширкат хўжалигида ерга, мулкка, етиштирилган маҳсулотга эгалик ҳисси пайдо бўлади. Қачонки, ширкат хўжаликларда ички хўжалик юритиш механизми қонун талаблари даражасида йўлга қўйилса, ширкат аъзоларига асосий воситалари пай улуши сифатида бўлиб берилса, оилавий пудрат жорий қилиниб, ҳисоб-китоб ишлари чек тизимида олиб борилса, деҳқон меҳнати самарасиз қолмайди. Афсуски, кўпгина жойларда хўжалик биноси пештоқига «ширкат хўжалиги» деб ёзилиб, аслида ҳамон эскича ишлаётганлар учрамоқда. Ғалвир сувдан кўтарилишига оз қолди. Ҳадемай кимнинг қандай хўжалик юритгани маълум ва равшан бўлиб қолади.

Биз Самарқанд вилоят ҳокимининг қишлоқ хўжалик ишлари маслаҳат Кенгаши раиси Бобониёз Қиличев билан учрашиб, «Қишлоқ хўжалиги кооператив (ширкат) хўжалиги тўғрисида»ги қонун талабларига риоя қилиб ишлаётган ибратли ширкат хўжаликларидан бирининг фаолияти билан танишиш ниятимизни билдирдик.

- Хўжалик юритишнинг юқоридаги янгича шаклида ишлаётган ширкат хўжаликлари вилоятимизда анча, - деди Б.Қиличев. - Айниқса, Пахтачи туманидаги «Деҳқонобод» ширкат хўжалиги фаолияти эътиборга лойиқ.

РАИС ГАПНИНГ ДАНГАЛИНИ АЙТДИ

- Хўжалик юритишнинг ширкат усулида ишлаш ҳам осон, ҳам қийин, - дейди «Деҳқонобод» қишлоқ хўжалик ширкати бошқаруви раиси Чўли Норбўтаев. - Осон томони шундаки, ер эгасини топгач, одамларни ишга чақириб юриш ташвишидан қутуласиз. Ҳар ким ўз далам, ўз ерим, деб ишлайди. Пировард натижа учун курашади. Қийин жиҳати эса ширкат хўжалиги ички хўжалик механизмини тўғри ташкил эта олиши, хўжаликда ҳисоб-китоб пухта бўлиши, иқтисодчи ўта билимдон бўлиши керак. Пудратчи звеноларга ширкат хўжалигида ишлашнинг ҳуқуқий асослари тўғри етказилмоғи лозим.

Маълум бўлдики, хўжаликда 1995-1998-йилларда ишлаган аъзолар меҳнат меъёрлари аниқланган. Уларнинг мулкий улушлари ҳисоблаб чиқилган. Пудратчига ер майдони беш йил муддатга берилиши, етиштирадиган маҳсулот тури, сарф-харажатлар миқдори, аванс тариқасида ойма-ой бериладиган ойлик маош, йил охирида олинадиган даромад шартнома асосида ширкат хўжалиги бошқаруви ва пудрати звено ўртасида ҳужжатлаштирилиши кўзда тутилган. Ширкат хўжалигига ўтишда бугина эмас, механизация воситасида бажариладиган ишларнинг сарф-харажатлари ҳам нархланган. Унда механизаторнинг меҳнат ҳақи ҳар гектар майдонга кетадиган ёқилғи-мойлаш материаллари, амортизация харажатлари, эҳтиёт қисм ва машина-трактор парки ишчиларининг меҳнат ҳақлари кўрсатилган. Шу каби қонун талаб қилган ҳужжатлар тайёр бўлгач, шу йилнинг 19 февралида таъсис мажлисининг қарори билан хўжалик ширкат хўжалигига айлантирилган.

«Деҳқонобод»да жамоа хўжалиги пайтида 1200 нафардан зиёд аъзо бор эди. Ҳозир ширкат хўжалигида 528 киши ишлаяпти. Пахтачиликда 366 та пайчи звено ташкил этилган. Ғаллачилик 24 пудратчига, боғ ва токзорлар 45 ижарачи звенога топширилган. Шунингдек, бедачилик, шоликорлик билан шуғулланадиган пудратчи звенолар бор. Умуман, ҳар бир пудратчининг алоҳида чек дафтарчаси мавжуд. Пудратчи ҳисоб-китоб ишларини чек системасида олиб бормоқда.

- Биринчи йили ишларни йўлга қўйишда қийналиб қолмаслик мақсадида бригада бошлиғи штатларини сақлаб қолдик, - дейди Ч.Норбўтаев. - Пудратчиларимиз ишни, мустақил фаолият юритишни тўла-тўкис ўзлаштириб олсин, келгуси йилдан бригада бошлиқлари бўлмайди. Ҳар бир звено тўғридан-тўғри ширкат хўжалиги бошқаруви билан шартнома тузган. Бригада бошлиғига энди эҳтиёж йўқ. Ҳозир улар қатор орасига ишлов бериш, ўғит тақсимоти ҳақида звеноларга маслаҳат бераяпти. Бу ишни агроном ҳам эплаб кетаверади.

Ширкат хўжалигига ўтилгач, бригада ҳисобчиси штатлари тугатилган. Ана шунинг ўзидан хўжаликда бир йилда 850 минг сўм иқтисод қилинган.

РАҚАМЛАР ТИЛГА КИРГАНДА

Ширкат хўжалиги бош иқтисодчиси Акбар Ўринов бир неча иқтисодий кўрсаткичларни мисол қилиб келтирди. Ўтган йили жамоа хўжалиги пайтида 620 гектар майдонга 806 тонна минерал ўғит сарфланган. Бу йил пудратчи звенолар шунча пахта майдонига 347 тонна ўғит ишлатишган. Минерал ўғитдан қарийб беш миллион сўм тежалаяпти. Ёқилғи мойлаш материаллари, ўтган йилнинг экиш ва экишгача бўлган даврига нисбатан таққослаганда, 36 тонна иқтисод қилинаяпти. Пудратчи звеноларга шартномада кўрсатилган аванс ойма-ой берилаётгани, улар пировард натижани йил якунида кутаётгани учун ҳам ўтган йилнинг етти ойига нисбатан меҳнат ҳақидан тўрт ярим миллион сўм тежалган.

Хўжалик юритишнинг ширкат усули деҳқонга қулай, ортиқча харажатбозликка, турли қишлоқ хўжалик маҳсулотларини четга тортқилаб кетишга йўл бермайди. Минерал ўғит, ёқилғи мойлаш материалларининг кимларнингдир манфаати учун сарф бўлишидан сақлаб қолади. Хўжаликнинг орқага кетишига, деҳқоннинг косаси оқармаслигига сабаб ҳам шу эмасми, ахир.

- Бир гектар пахта майдонига звено 69 минг сўмдан ортиқ харажат қилмаслиги керак, - дейди А.Ўринов. - Пул, материал сарфидан қилинган иқтисоднинг 70 фоизи йил якунида пудратчига меҳнат ҳақи сифатида берилади. Фойдани англаган пудратчи мудом харажатни оширмасликка ҳаракат қилади. Ҳозирги ҳисоб-китоблар ширкат хўжалигимиз йил охирида пахтачиликдан 25 миллион 300 минг сўм фойда олиниши, ғаллачилик, боғ ва токзорлардан, сабзавот ва полиз маҳсулотларидан 5 миллион сўм даромад қилишини кўрсатмоқда. Давлат корхоналаридан ва ширкат аъзоларидан қарзимиз йўқ.

ОЙБАҲОР ОПА НЕГА ТАШВИШДА?

- Икки гектар пахта майдоним бор, - дейди пудратчи звено бошлиғи Ойбаҳор опа Мингбоева. - Бир йилга 139 минг 800 сўм харажат лимит белгиланган. Меҳнат ҳақим 51 минг 547 сўм. Қатор орасига ишлов берган механизаторнинг иш сифатини назорат қиламан. Бажарган ишидан кўнглим тўлса, чек ёзиб бераман. Ўғитни ортиқча сарфламайман. Харажатга белгиланган суммадан қанча тежасам, унинг етмиш фоизи ўзимники бўлиб қоларкан. Бу йил терилган бир килограмм пахтага 10 сўм ҳақ тўланаяпти. Оиламизда ишчи кучи унчалик кўп эмас. Ерни экишга тайёрлашдан тортиб, ҳозиргача тежаб-тергаб ишладик. Пахта терими бошланиб, «ҳа бўл, ҳа бўл»га тушишса, ёрдамга келганлар харажатимни ошириб юборадими, дейман-да. Бу ёғи қандай бўларкан?

Ойбаҳор опа Мингбоеванинг ташвишланганича бор. Пудратчининг асосий даромад манбаи пахта теримида. Агар пудратчи бир килограмм пахтага 10 сўмдан тўласа, харажат ошиб кетиши кўриниб турибди. Ойбаҳор опагагина эмас, бошқа барча ширкат аъзоларига ҳам тааллуқли муаммо бу. Шу боис ширкат хўжаликлари пудратчилари давлат корхонасидан бир килограмм пахтага, дейлик, ўн сўмдан олса-ю, теримга ёрдамга келган ҳашарчилар билан 5-6 сўмдан шартлашса, маъқул бўлармиди? Ахир, бундан теримчи ҳам, пудратчи ҳам, давлат ҳам манфаатдор-ку! Шундай эмасми? Акс ҳолда ширкат хўжалиги пудратчисига панд бериб қўямиз.

«Деҳқонобод»да ширкат хўжалигига ўтилиши билан аввалги аъзоларининг ярмидан кўпи бўш қолган. Уларни ишсиз деб бўлмайди, томорқаси бор. Барибир иш билан таъмин этилганига нима етсин.

- Қишлоққа саноатни олиб келамиз, янги иш ўринлари очиш ниятидамиз, - дейди бош иқтисодчи А.Ўринов. - Хўжалик иқтисоди ўнглансин, унга имкон туғилади. Пул бўлсагина қишлоқда яшовчиларнинг ижтимоий-маданий турмуш даражаси ошади. Муаммолар ечимини топади.

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Озод юрт аёллари

ТОНГ ТИМСОЛИДАГИ АЁЛ

Тонг табиатнинг энг гўзал, ширин, жозибали лаҳзасидир. Фавқулодда содда, меҳнаткаш, меҳру муҳаббатли ва айни пайтда ҳақиқатга тик қарай оладиган беғубор кўнгилли одамларни эса кўпинча ҳаётнинг оппоқ тонгига қиёслашади. Агар у аёл бўлса-чи?

Олтиариқда шундай аёл бор. Лолахон Муротовага қалам аҳли «Меҳнат кўксидаги Лола», «Қумдаги Лола» деб таъриф-тавсиф беришган. Ўзбекистон халқ шоири Ойдин Ҳожиева уни «тонгларни чўчитиб уйғотган»га қиёслаб шеър битган эди. Ҳа, қаҳрамонимиз ана шундай назар топган, меҳнатни енгиб, уни қайноқ ҳаётга айлантирган дала маликасидир.

- Дадам бизни шу даладан топган нонига боққан, - дейди Лолахон, - энди ўзимиз ҳам шу даладан ризқ топаяпмиз. Ўн беш йилдан ошди...

Дарвоқе, Лолахоннинг дадаси Мурот ака қишлоқнинг биринчи тракторчиларидан. Унинг йўлини қизи давом эттирди, 17 ёшидаёқ механизатор бўлди. Шу-шу далада, далага бутунлай боғланиб қолган. Қувонч-ташвиши, рўзғори ҳам шу дала.

- Бу ерларни ер қилгунча қанча тер тўкдик, - дейди Лолахон ўзи бошлиқ бўлган 3-бўлим даласи ҳақида. - Қанақа шўр, қумлик эди. Ерни созлаш учун зовур балчиғи, эски тупроқ, гўнг ташиб солдик. Ўн йилча соз тупроқ, гўнгни аралаштириб, чуқур ағдариб ҳайдадик. Бугун ўша меҳнатларимиз роҳатини кўраяпмиз.

Ҳа, бугун бу ерлар банд берган қовундай тўқ. Экинлар яшнаб ётибди. Пахта майдонлари дурраранг. Бедазорда беданалар сайрайди. Маккажўхорилар бола кўтарган жувондай. Полиздаги човкар тарвузлар устида нур ўйноқлайди.

- Нуробод ширкатлар уюшмасининг асосий бўлими ҳисобланамиз, - деб давом этади Лолахон. - 350 гектар еримиз бор. 31 центнердан дон олдик. Буғдойдан бўшаган ерларни 10-15 сотихдан одамларимизга экин экиб олиш учун бўлиб бердик. Бир қисмига хўжалик чорваси учун озуқа экдик. 230 гектар ерда эса пахта етиштираяпмиз. Жамоамизда Набижон Абдураҳимов, Мухторали Зокиров, Равшан Тошпўлатов, Саодат Мавлонова, Саломат Йўлдошева каби 300 нафар азаматларимиз бор. Улар меҳнатдан қочишмайди, бироқ баъзида иш ҳақини вақтида ололмаймиз. Тўғри, ҳозиргидай ўтиш даврида қийинчиликлар бўлади. Лекин деҳқон шартнома режасини ошириб бажаргач, ҳақини ўз вақтида олиши керак-да. Президентимиз, давлатимиз томонидан пахтакорларга ғамхўрликлар кўрсатилаяпти. Масалан, шартномани бажарган хўжалик бир қисм пахта толасини ўзи тасарруф этади. 1993 йили шартномани бажариб, 20 фоиз тола ҳисобига меҳнаткашларимиз тонналаб ёғ, кунжара олишди. 1997 йили эса режани 150 фоизга адо этсак-да, ёлчиб ёғ, кунжара ололмадик. Омборга ёғ сўраб борсанг, топиб беришолмайди. Ҳайронмиз, ҳукумат қарори нега бажарилмайди, нега деҳқон ҳақи ўз вақтида берилмайди? Заводда ёғ йўқ, десак қўлда, чайқовчиларда бор, баҳоси баланд. Ахир, шу ёғлар деҳқон етиштирган пахтадан олинган, деҳқонга тегадиган ёғ эмасми? Деҳқонга ҳақини вақтида бериб турилса, барака бўлади, деҳқон оғринмай ишлайди.

Яна бир гап. Далада эркаклар кам. Шунга қарамай, аёлларни рағбатлантириш ҳам қаноатланарли эмас. Ишни аёллар қилиб, мукофотлар «катталарда» қолиб кетаётган ҳоллар ҳам йўқ эмас. «Хизмат кўрсатган» раис, бригадирлар бору даладаги аёлларимизда, масалан, бизнинг хўжалигимизда унвонлилар йўқ. Буни миннат деб тушунмаслик лозим, албатта. Ўтган йилда пахта режасини бажарган кунимиз оддий теримчи, сувчи ва бригадирларимизга 7 та гилам, 2 та велосипед мукофот берилди. Яқинда эса 15 нафар аъзомизга 12 сотихдан томорқа ажратилди. Бундан кўнглимиз тоғдай кўтарилди. Даламиз, эл-юрт учун яратаётган ризқ-рўзимиз кўнгилга таскин беради. Ахир, Ўзбекистонни, ўзбекни дунё танияпти. Шунисига шукур қиламиз.

* * *

Яқинда Лолахонни бошқа бир қолоқ хўжаликка раҳбар қилиб ўтказишмоқчи бўлишди. Бўлим деҳқонлари: «Лолахон опамизни бошқа жойга бермаймиз, у кетиб қолса бизнинг ҳақимиз учун ким югуради», деб туриб олишди. Ҳа, Лолахон уларнинг ўзларига керак, Лолахонга эса улар.

Лолахон ҳамиша ҳалоллик ва унумли иш тарафдори. Ерни, экинни алдаганни кечирмайди. Мана, яқиндаги бир воқеа. Тўлқинжон Мўминов деган ёш звено бошлиғи бор. 12 гектар ерга қарайди. Суғоришда бепарволик қилган эди, Лолахон охирги марта огоҳлантириб, «яна шунақа бепарволик қилсанг, дадангнинг ҳам ҳурматини қилмай, вазифангдан четлатаман», деди. Дарвоқе, бу йигитнинг дадаси Турсунбой тоға мураббий деҳқон, Лолахонга ҳам устоз. Бу ерларга кўп меҳнати сингган. Тўлқинжон ориятли йигит экан, отаси шаънини ўйлаб ҳам ишни яхшилади, кейинги сафар Лолахоннинг раҳматини эшитди.

Лолахон доимо енгил хироми этикда юради. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг бир йилда нари борса икки-уч марта оёғига туфли кияди. Яқинда бўлими деҳқонлари ҳузурига вилоят хотин-қизлар қўмитаси аъзолари, шоирлар, санъаткорлар ташриф буюришганида, этигини бир неча соатга туфли билан алмаштирди. Эгнидаги атлас кўйлак бирам ярашдики! Давранинг энг гўзал маликасига айланди гўё. Вилоят ҳокими ўринбосари, вилоят хотин-қизлар қўмитаси раиси Гулнора Маърупова ҳам меҳри товланиб, Лолахонни қайта-қайта бағрига босди, «Фарғонамиз бахтига Сиздек аёллар омон бўлсин!» деди.

Эрдавлат ОДИЛОВ,
Холиқназар ЖЎРАБОЕВ

«ШУДГОРДА ҚУЙРУҚ» МЎЪЖИЗАСИ

Санация ва масъулият

Нишон туманидаги «4-Туркманистон» жамоа-ширкат хўжалиги Қарши чўлини ўзлаштириш йилларида дастлаб ташкил этилган хўжаликлардан бири. Ерга бўлган шафқатсиз муносабат, суғориш ва шўр ювиш ишларидаги палапартишлик, асосий майдонларга эътиборсизлик туфайли шўрланишнинг кучайиши, қамиш ва янтоқ босиб кетиш оқибатида ҳосилдорликнинг кескин камайиши ва бунинг оқибати ўлароқ қарз ботқоғига ботиб қолганлиги учун ўтган йили ноябр ойида санацияга тушган эди. Хўжалик фаолиятини яхшилаш ва «янгилаш» жараёни бошланганига ҳам яқинда бир йил тўлади. Хўш, санация хўжалик учун нима берди?

Биз яқинда ушбу хўжаликда бўлиб, аҳвол билан танишдик, далаларни айландик. Хўжалик раиси Аслиддин Турдиев билан санация имкониятлари туфайли эришилган ютуқлар ва мавжуд муаммолар хусусида суҳбатлашдик. Бор-йўғи бир йил аввал хўжалик йилни 43 млн. сўм зарар билан якунлаган. 1600 гектар майдонга экилган пахтадан бор-йўғи 42 фоиз пахта етиштирилган. Чорвадаги зарарни айтиб ўтирмаса ҳам бўлади. Ерларнинг мелиоратив ҳолати пасайган, кўп йиллик бегона ўтлар босиб кетган. Боғроғлар қаровсиз қолиб, ҳосилдорлик камайиб кетган. Хўш, энди-чи?

Раиснинг айтишича, ўтган йили кузда 840 гектар майдонга обдон ишлов берилиб, «Юна» навли буғдой экилган. 46 та оилавий пудрат бригадалари ташкил этилган. 300 гектар майдон ўта ифлосланганига қарамай, умумий ҳосилдорлик 27,34 центнерга етказилган. Ғалла етиштириш учун 27626 минг сўм харажат қилиниб, 27943 минг сўм даромад олинган, 317 минг сўм фойда кўрилган. Хуррам Мусурмонов, Тоғай Қурбонов бригадалари 35-36 центнердан ҳосил кўтарган.

Энг муҳими, ғалла ҳосили бор-йўғи 12 иш кунида ўриб-йиғиб олинган. 46 тонна буғдой натура ҳолида ишчи-хизмачиларга арзон нархда тарқатилган. Хўжалик чорваси ҳам 20 минг сўм соф фойда билан чиққан. Жорий йилда хўжалик деҳқонлари 1300 гектар майдонга С-6530 ва «Юлдуз» пахта навларини экиб, 2400 тонна пахта етиштиришни кўзлаб, меҳнат қилишмоқда. Далаларда мўл-кўл ҳосил етиштирилган. Пахта майдонлари 116 та оилавий пудратчиларга ижара шартномаси асосида бўлиб берилган. Ҳозир хўжалик далаларида 325 нафар теримчи ишламоқда. 20 октябргача давлатга пахта сотиш режасини ошириб бажариш учун тўла сафарбарлик ташкил этилган.

Аслида санация имтиёз эмас, имконият. Имкониятдан самарали фойдаланаётган «Туркманистон»ликлар йил охирида юзи ёруғ бўлишига биз ҳам ишондик.

Ўз мухбиримиз

Турмуш муюлишларида

ШИЛИМШИҚ КАСАЛИ

ёхуд «Хайрулло», «Майгир» ёзувлари орқали фош этилган жиноятчи

Бир бекилиқ туфайли 17 баҳорни қаршилаш арафасидаги навниҳол қиз қурбон, бир ўспирин темир панжара ортига равона бўлди.

...Жамила (исмлар ўзгартирилди) қишлоқнинг соҳибжамол, эсли-ҳушли, олд қизларидан эди. Табиийки, бундай қизларнинг харидори кўп, келин қилмоқчи бўлганларнинг сон-саноғи бўлмайди. Жамила ҳам ана шундай инсонлар орзуси эди. Улар армонга айланди. Мўйлови сабза урган йигитларнинг ниятлари сароб бўлди. Жамиланинг юрак сирлари ўзи билан кўмилди.

Балоғат ёшини ҳаётнинг орзу ва севги фасли дейишади. Жамила ҳам севгининг ширин туйғулари, тотли ўйлари билан яшарди. «Ўша»нинг хушсурат, мард ва танти бўлиши унинг орзуси эди.

Кунларнинг бирида қизга рўпара бўлган Хайрулло унга кўнглида кўпдан бери тугиб юрган дил сўзларини айтди. Хайрулло Жамилага ёқмасди. На кийинишида, на гапиришида, на муомаласида самимият йўқ. Йигитнинг пойинтар-сойинтар «севги изҳори»га қиз керакли жавобини сал қўполроқ қилиб айтди. Хайруллонинг нияти ўзгарди. У қизга аввалига ялиниб кўрди. Қизиқ, бировни ёқтириш кўнгил мулки-ку! Ўзгани мени севинг, мен Сизни севиб қолдим, дейиши... Сўнг тўсатдан Жамилани бағрига тортиб ўпди. Жамила қаттиқ қичқириб юборди. Қочиб уйига келди.

Бетайин йигитнинг бўсаси, унга бўлган қўпол хатти-ҳаракатлари Жамила учун қаттиқ ҳақоратдек туюлди. Аламига чидай олмаган қиз... битта пиёла уксусни ичиб юборди.

Уй юмушлари билан ивирсиб юрган янга ҳангу манг. Ерда ётган уксус идиши ва бўш пиёлани кўрдию, нима гаплигини тушунди. Эрини чақирди.

- Жамила сирка ичибди!

Қизни касалхонага олиб келишди. Унинг оғиз бўшлиғи ва ички аъзолари куйиб кетганди. Аҳволи оғир, гапиролмасди. Ниҳоят бир варақ оқ қоғозга «Хайрулло», «Майгир» сўзини базўр ёзиб беролди. Бу вақтда қиз сўнгги нафасини оларди. Сўнг жони узилди. Икки кўзи очиқ қолганди. Тиббий экспертиза қизнинг бокиралиги, лекин номусига тажовуз қилинганлиги аломатларини аниқлади.

...Терговда «Хайрулло Майгир» топилди. У барча айбни рад этарди. Бошқа гувоҳ йўқ. Учинчи кун Хайрулло йиғлаганча «Ака, Жамилани юракдан ёқтирардим. Аммо у мени ёмон кўрарди. Ўша куни далада ёлғиз учратиб қолиб, мени севишини илтимос қилгандим. Ёмон ниятим йўқ эди. У эса мени жеркиб, аччиқланди. Бағримга босиб, ўпиб олдим. У эса додлади. Мен қўрқиб кетдим. Яна битта-яримтаси кўриб қолса гап қилмасин деб ўз йўлимга кетдим. Бўлган гап шу».

Ҳа, мудҳиш хато юз берди. Бизнинг шарқона одобимизга тўғри келмайдиган ножўя хатти-ҳаракат туфайли ҳали ўн гулидан бир гули очилмаган қиз фожиали ўлим топган бўлса, кўнглининг кўйига кирган Хайрулло Рашидов қонуний жазосини олди. Бу сабоқ бўлиши керак. Кўча-кўйда «суймаганга суйкалиш» йигит-қизларимизга ярашмайди. Оқибатни ўйлайлик. Орзумақсадли бокира қизларимизга озорли суйкалиш оғир ҳақорат билан тенглигини тушуниб етайлик.

Саида АҲМАДЖОНОВА,
Андижон вилояти

Жиноят ва жазо

ТОВЛАМАЧИГА ТОВЛАНГАН АНҚОВЛАР

Ўзбекларда бир мақол бор: «Синалмаган молнинг сиртидан ўтма», дейдилар. Бу қанчалик оқилона айтилган ҳикмат эканлиги бугунги кунда ҳам ўз исботини топмоқда. Кейинги пайтларда шаҳар ва қишлоқларда «Палончини тузоққа илинтириб кетибди», «Пистончини лақиллатиб, бор-будини супуриб кетибди», деган гаплар тез-тез қулоққа чалинаётир. Баъзи содда одамлар бетайин, фирибгар кишилар билан танишадилару унинг кимлигини, қандай инсонлигини, ички дунёсини яхши билмай туриб, уларга ёпишиб оладилар. Бундай лўттибозларнинг ширин-ширин гапларига учиб, тузоғига лаққа тушадиларқўядилар. Ишнинг натижасини ўйлаб кўрмасдан, бор-бисотларини берадилару сўнг оғизларини очиб, «оҳ-воҳ», деб қолаверадилар.

Фирибгарнинг тузоғига ўзлари илинадилару чорасини тополмай атрофга чопадилар, милиция-ю, судга югурадилар. Ундан-бунга чопадилар.

Яқинда мен худди шунга ўхшаш бир иш билан танишдим. Қашқадарё вилоятининг Косон шаҳар Арабхона қишлоғида яшовчи Ғиёс Шарипов деган киши Қарши шаҳридан уйига қайтаётиб, йўлда бир аёлга дуч келади. У машинасида кетаётган Ғиёсга қўл кўтариб, Косонгача бирга олиб кетишни сўрайди. Йўл-йўлакай суҳбатлашиб, танишиб, дардлашиб кетадилар. Орадан ҳаял ўтмай, бир-бирлари билан ака-сингилдай бўлиб олишади. Ғиёс Шарипов унга юрак дардини ёради. Ўғли Тошмурод Қудратов ва Саломат Ҳамроеванинг фарзандлари билан бирга судланаётганини, умри югур-югур билан ўтаётганини айтиб нолийди. Ғиёс аканинг қалтис жойини топган йўловчи дарров исми Азизахон Абдуллаева эканини, Тошкентда адвокат бўлиб ишлашини айтиб ўзини таништиради.

- Сиз бизга сув-ҳаводай лозим одам экансиз-ку! - дейди Ғиёс ака машина тезлигини сусайтириб, ёнида виқор билан ўтирган аёлга.

- Ўзингиз ҳам худо деб йўлга чиққанга ўхшайсиз, - қошларини сузиб гапирди Азизахон.

Ғиёс ака машинасини тўғри уйига ҳайдаб, «Худо берган «нажоткор меҳмон»ни ичкарига таклиф қилди. У оғзининг суви қочиб, «кутилмаган меҳмон»ни хотини Рўзигул Қудратовага таништирди.

- Оллоҳ раҳмимизни еб, бу синглимизни осмондан ташлади бизга, - деди севинчини яширолмай, - Тошкентдай шаҳри азимда адвокат бўлиб ишларканлар.

Рўзигул келишган, қадди-қоматли Азизахонни кўриб, обрў-эътиборли аёлга ўхшайди, деб ўйлаб, унга уйининг тўрини кўрсатди. Эрим яхши билмаган бир аёлни бошлаб келмагандир деб ўйлаб, оғзига ҳолва солгандай суюнган Рўзигул бир неча бор Азизахоннинг атрофида гирдикапалак бўлиб айланди. Ўғлини ҳибсга олинганини, акаси Тошмурод Қудратов ва Саломат Ҳамроеванинг ўғиллари ҳам у билан бирга жиноятга қўл урганини, болаларини қайси йўл билан қутқариб олишларини билмай дард чекишаётганини йиғлаб-йиғлаб гапириб берди. Азиза ёрдам беришга тайёр эканини билдирди. Аммо бу ишлар ўз-ўзидан бўлмаслигини, бу анча қимматга тушишини айтди ва уларни ҳол-аҳволидан хабар олаётгандай бу хонадонга уч-тўрт марта келиб-кетди. Ниҳоят, ҳар бир йигитни озодликка чиқариш учун анчагина пул лозимлиги айтди. «Бу пулларни Тошкентдаги «халоскор» кишиларга олиб бориб гаплашаман. Худо хоҳласа фарзандларингиз тез кун ичида ёнингизда бўлади», деб уларни ишонтирди.

Асли қардош Қирғизистоннинг Ўш вилоятидаги Новкат туманида туғилиб катта бўлган, ҳозир эса Қашқадарё вилоятининг Муборак шаҳрида яшовчи Азизанинг кимлигини яхшигина билмасдан, у билан «жон қариндош» тутиниб, бу товламачининг тузоғига илинган эр-хотин Ғиёс Шарипов билан Рўзигул Қудратовалар бошчилигида яна икки оилада пул йиғилади. Шундай қилиб, Азиза фириб йўли билан Арабхона маҳалласида яшовчи Тошмурод Қудратовдан 490 минг сўм, Саломат Ҳамроевадан 255 минг сўм, опа-сингил тутиниб, хонадонига келиб юрган уй соҳибаси Рўзигул Қудратова (Ғиёснинг хотини)дан 230 минг, жами: 975 минг сўм пулни олиб, чўнтагига солиб, уларнинг кўзидан ғойиб бўлди. Содда анқовлар бўлса: «Айтган пулини бериб юбордик, энди болаларимиз бағримизга қайтиб келади» деб кўзларини йўлга тикиб, оғизларини очиб қолавердилар. Орадан ҳафталар, ойлар ўтди, аммо Азизанинг ўзидан ҳам, хизматининг натижасидан ҳам дарак бўлмади. Товламачининг тилёғлама сўзларига товланган анқовлар охири келиб туман ички ишлар бўлими ва судга арз қилишга мажбур бўлдилар.

Туман ички ишлар бўлими ходимларининг изланишлари ва суд ҳайъатининг пишиқ иш тутиши туфайли ўзини «мен адвокатман» деб таништирган, аммо ҳеч қаерда ишламайдиган фирибгар Азизахон Абдуллаева қўлга олиниб, унинг ҳақиқий башараси очиб ташланди. У Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 168-моддаси 4-қисмининг «а» банди билан айбли деб топилди ва унга қарашли мол-мулк мусодара қилинган ҳолда ўн бир йилга озодликдан маҳрум қилинди.

Албатта, жиноят жазосиз қолмайди. Ҳар бир қинғир ишнинг қийиғи чиқади ва унинг ўзига яраша жазоси бор. Аммо синалмаган молнинг сиртига қараб унинг атрофида ўраладиган, уларнинг ҳақиқий башараларини таниб олмай туриб, «пирим» деб ёпишиб оладиган содда анқовларга нима дейсиз?!

Буюк мутафаккир Алишер Навоий «Маҳбуб ул-қулуб» асарида шундай дейди:

«Нопок ишларни қилиб юришга одатланган бебош разиллар ер юзидаги газандалардир, улардан ҳазар қилмоқ вожиб ва фарздир».

Чори МУҚИМОВ,
Қашқадарё вилояти Косон туман суди раиси,
Зайниддин ДЎСТМАТОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Узоқ йўлдан келган одамлар

МУЗРОБОДЛИК ФЕРМЕРЛАР НЕГА САРСОН?

Ҳурматли «Инсон ва қонун»!

1994 йилдан бошлаб хўжалигимиз деҳқон хўжаликлари фермерларига айлантирилган эди. Дастлабки йилни яхши натижалар билан якунладик. Биз барча деҳқон хўжаликлари фермерларининг, агар иш шундай давом этса, тез орада аҳволи янада яхши бўлиб кетишига ишончимиз комил бўла бошлаган эди. Фермерларнинг ҳисоб рақамига пахтачиликдан келган даромад тушаётган эди. Лекин бу қувончимиз узоққа бормади. Умидларимиз сўнди. 1994 йил якунида хўжалик раҳбари Й.Шайматов вилоят ҳокимлигига ишга ўтказилди. Унинг ўрнига хўжаликда олдин бош ҳисобчи бўлиб ишлаб келган Я.Юсупов раҳбар қилиб тайинланди. Биз бундан катта умид қилган эдик. Лекин умидимиз пучга чиқди. Янги раҳбар Янгибой Юсупов фермерларнинг мустақиллигини «жиловлади». Барчамиз - фермерлар банк билан тўғридан-тўғри ҳисоб-китоб қилиш имкониятидан маҳрум этилдик. Бу ишлар фақат уюшма орқали ҳал қилинадиган бўлди. Натижада ишлаб чиқариш режасини ортиғи билан бажарган фермерлар ҳам ҳеч нарса ололмасдан қоладиган бўлди. Бу эса фермерларда ўз ишига нисбатан ишончсизлик туғдирмоқда, ташаббусни бўғмоқда. Энг аянчли томони, фермерларнинг иқтисодий аҳволи кундан-кунга оғирлашиб, иш нари турсин, ҳаёт кечириши ҳам қийинлашиб бормоқда. Биргина мисол, Жўраев Бозор бошлиқ деҳқон хўжалиги фермерига 1999 йил учун сентябр ойида 26 минг сўм пул берилган, холос. Бу пул 4 та оилага бўлиб берилганда 6,5 минг сўмни ташкил қилади. Шу билан оилани тебратиб бўладими? Бошқаларда ҳам шу аҳвол. Бозор иқтисодига ўтиш даврида қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш бўйича қонунлар, ҳукуматимизнинг бир қанча қарорлари чиқди. Лекин уларнинг бирортаси ҳам бизнинг туманда, хўжалигимизда тадбиқ этилган эмас. Хўжаликларимиз шу боисдан ҳозирги даврда иқтисодий ночор аҳволга тушиб қолди. Бунинг бош сабабчиси хўжалик раҳбаримиз Янгибой Юсупов ва унинг «суянчлари»дир. Оғирлашган аҳволни хаспўшлаш учун деҳқон хўжалик фермерлари тугатиб, ширкат хўжалигига айлантириш режаси тузилмоқда. Бу ишга собиқ ҳокимимиз ҳозирда вилоят ҳокими муовини сув ва қишлоқ хўжалик бошқармаси бошлиғи А.Лапасов бош-қош бўлмоқда. Бундан ташқари хусусий фермерларга ҳам вилоят сув ва қишлоқ хўжалик бошқармасининг бошлиғи А.Лапасов бошчилигида қаршилик қилинмоқда. Агар хўжаликларда бўлган йиғилишларда деҳқонлар мавжуд камчиликлар ҳақида оғиз очса, туман ҳокими С.Жўраев деҳқонларга дўқ-пўписа қилади. «Сени ҳозир прокурорга айтиб, қаматиб қўяман», дейишгача боради. Ахир, туман ҳокими президентнинг ишончли вакили бўлса, оддий халқ дардини ҳокимга айтмай кимга айтсин? Давлат томонидан берилаётган пуллар ўз эгасига етиб келмаётган бўлса, буни сўрайдиган борми ўзи? Қаранг, 1999 йил сентябр ойигача 105 миллион 400 минг сўм пул келиб тушган. Аммо бу пулларни уюшма раиси Янгибой Юсупов ўз билганича тақсимлаган, оқибатда деҳқонларга ҳеч нарса теккани йўқ. Биз - фермерларнинг барчамизнинг банкда ҳисоб рақамимиз бор. Аммо... Бизга мустақил фермер бўлишимиз учун имконият беришни сўраймиз. Ширкат бўлишга ҳеч қандай ҳожат йўқ деб ҳисоблаймиз. Юқоридагиларни текшириб ҳал қилиб беришларингизни сўраймиз деб ариза ёзувчилар ва имзо чекувчилар:

Бозор Жўраев, Хосият Абдиева, Хожал Гадаева, Мастура Ҳайталиев, Абдурасул Бегимқулов, Рашид Жўраев, Чори Муҳаммадиев, Абдумўмин Шамаев, Шавкат Туллиев, Сулаймон Қўзиев, Эшбой Рўзиев, Улуғберди Хўжамқулов. 12 та тамға билан тасдиқланган.

ТАҲРИРИЯТДАН:

Музрободлик бир гуруҳ деҳқон хўжаликлари уюшмаси таркибдаги фермерларнинг хатини ҳеч қандай таҳрирсиз, изоҳсиз босаяпмиз. Сиз гувоҳи бўлган ҳолатларга ўз муносабатимиз, тегишли соҳа мутахассислари фикри, давлатимиз қонунлари талаби ва кенг шарҳимиз мавжуд. Биз уларни махсус равишда «запас»да сақлаб қолдик. Чунки шу ҳолатда Музробод тумани ва Сурхондарё вилояти ҳокимиятининг, деҳқон-фермер хўжалиги, қолаверса, бундай қонунбузарликлар юзасидан тегишли ҳуқуқни муҳофаза этувчи идораларнинг муносабатини, ёндашувини ва изоҳини билишимиз муҳимдир.

Таҳририятимиз ушбу хатга жўяли жавоб кутади. Келинг, жаноб фермерлар, кўп минглик газетхонларимиз билан биргаликда, яна бироз сабр-бардош қилайлик ва кузатайлик. Балки Сизлар ноҳақу «У»лар ҳақ бўлиб чиқишар ёки аксариси бўлиб, ишлар рисоладагидек юришиб кетар. Шояд...

Ҳаракат қилайлик, вақт ғанимат!

ТЎМАРИС, ҚУРБОНЖОНЛАР АВЛОДИМИЗ

Уйғоқ дил нидоси

Фарзандининг бешигини тебратиб: «Эй, болам! Бахтли бўлгин, келажагинг порлоқ бўлсин», дея алла айтган Онаизорлар! Фарзандининг қўлига зирапча кирса, қалби ларзага келгувчи Меҳригиёлар! Сизларга Ватанимизнинг, халқимизнинг тинчлик ва хотиржамлигини Яратгандан ҳар куни сўраётган бир ўзбек аёли сифатида мурожаат қилмоқдаман.

Мустақиллик шарофати ила ўзлигимизни, дину диёнатимизни, тарихимизни, улуғ аждодларимизни, муқаддас урф-одатларимизни танидик. Бағримизга эркинлик ва саодат шамоли эсиб келди.

Шундай саодатли давр келганда айрим бузғунчи ва оқпадарлар халқимиз, тинч турмушимизга тош отмоқ, фарзандларимизни ҳам ушбу ифлос ва ғаламис йўлга бошламоқ ниятидалар.

Мудҳиш воқеаларга қўл урган ёвузларнинг қалби хоинлик билан тўлган. Аммо бир нарса кўнгилни хижил қилади: «Ахир, уларни ҳам она туққан-ку?» Уларнинг бу қадар тубан кетишига биз - оналарнинг ҳам бепарволигимизу лоқайдлигимиз сабаб эмасми? Айримларимиз фарзандларимиз ҳар хил гуруҳларга кириб, уйга нотаниш кимсаларни бошлаб келса, қандайдир бетамиз китоблару варақаларни кўтариб юрса - парвойи палакмиз.

Доғистондаги хунрезликлар, Қирғизистон чегарасида кечаётган жангу жадаллар қалбларимизни ғам-ғуссага тўлдирди. Энди ҳушёр бўлайлик, огоҳ бўлайлик. Барчамиз фарзандларимизнинг тарбиясига қатъий масъулмиз. Зеро, элнинг, оиламизнинг тинчлик ва хотиржамлиги кўп жиҳатдан биз - оналарнинг қўлидадир.

Президентимиз барча фарзандларимизни ўз болам дедилар. Мамлакатимиз ёшларига нисбатан бундан ортиқ меҳр-муҳаббат бўладими?

Порлоқ келажагимиз ҳаққи-ҳурмати мен барча оналарни юртбошимиз атрофида жипслашишга, Тўмарисдек, Қурбонжон додҳодек ватанпарвар бўлишга, доимо ҳушёр ва яна бир бор ҳушёр бўлишга даъват этаман.

Дурдона НАЗАРОВА,
Тошкент шаҳар юридик коллежи ўқитувчиси

АНДИЖОНЛИКЛАР ФАХРИ

Чемпионлар билан учрашув

Хьюстондан қайтган бокс бўйича жаҳон чемпионлари Муҳаммадқодир Абдуллаев, Ўткир Ҳайдаров, кумуш медал совриндори Тўлқин Турғуновлар бугун барчанинг оғзига тушган. Бу учала андижонлик йигитларнинг довруғи достон.

Сабаби улар машҳур спортчи Руфат Рисқиевдан сўнг бокс бўйича Ўзбекистоннинг довруғини ер юзи бўйлаб таратишди. Муҳаммадқодир Абдуллаев Марказий Осиё, Осиё чемпиони, Осиёнинг энг кучли боксчиси, жуда кўп халқаро мусобақалар ғолиби, жаҳон кубоги соҳиби, жаҳон олимпиадаси иштирокчиси.

Тўлқин Турғунов Марказий Осиё, Осиё ғолиблиги нашидасини сурган, халқаро беллашувларда ғолиб чиққан, жаҳон чемпионатида ярим финалгача етган. Ўткир Ҳайдаров 75 килограмм вазн тоифасида Хьюстон шаҳрида республикамиздан биринчи бўлиб жаҳон бокс шоҳсупасининг энг юқори чўққисига кўтарилган. Улар билан 13 сентябр куни Андижон вилоят ички ишлар бошқармаси ходимлари учрашдилар.

Вилоят ички ишлар бошқармаси саф майдонида чемпионларни вилоят ИИБ раҳбарияти, шахсий таркиби ва журналистлар кутиб олди. Учрашувни вилоят ички ишлар бошқармаси бошлиғи, милиция полковниги, «Динамо» спорт жамияти раиси Д.С.Оқмирзаев очди.

«Эл-юрт ҳурмати» ордени соҳиби Муҳаммадқодир Абдуллаев, «Ўзбекистон ифтихори» фахрий унвони эгалари Ўткирбек Ҳайдаров, Тўлқинбой Турғуновлар буюк ғолиблик шоҳсупасига чиқишларида андижонликлар, «Динамо»чилар ва ИИБ ходимларининг катта ҳиссалари борлигидан, шу юртга, шу жамоага, шу миллатга тобеликларидан фахрланиш туйғусини изҳор этдилар. Учрашув иштирокчиларда катта таассурот қолдирди.

Саида АҲМАДЖОНОВА,
Умида ЙЎЛЧИЕВА,
Андижон вилояти

Билиб қўйган яхши

КУЗ ТАНОВУЛИ ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

Кўпроқ тарвуз истеъмол қилинг. У организмни турли хил чиқиндилардан тозалайди.

Агар жигарингиз яхши ишламаётган бўлса, бундай чиқиндилар тизза ва тирсагингизда тўпланиб қолган бўлса, артрит ва артроз касаллиги бошланади. Шуни ҳам унутмаслик керакки, киши қирқ ёшдан ошганда овқатни ҳаддан кўп истеъмол қилмаслиги зарур. Кексалар ҳар ҳафтада бир-икки кун овқат емаганлари маъқул.

Баъзан оч юриш ҳам соғлиққа фойдалидир. Бир кеча-кундуз овқат емасликнинг ҳаммага ҳам фойдаси тегади. Оч юрганингизда сув ичинг, яхшиси, эриган муз сувини ичганингиз маъқул. Бунинг учун эса оддий водопровод сувини қайнатиб, сўнгра совутиб, совутгичнинг музхонасига қўйсангиз тез музлайди. Уни эритсангиз эриган муз суви ҳосил бўлади. У соғлиққа фойдалидир. Бундай сувни оз-оздан ичганингиз маъқул.

Энди бир неча фойдали маслаҳатларни эътиборингизга ҳавола қилмоқчимиз. Ҳозирги озиқ-овқатларни, айниқса, ялтироқ қоғозларга ўралган, чет элдан келтирилган турли хил овқатлардан эҳтиёт бўлиб тановвул қилганингиз маъқул. Чунки уларга ҳар хил консервантлар қўшилган бўлади. Яхшиси одатдаги арзон ва соғлиқ учун фойдали бўлган картошка (пишириб ёки кўрда кўмиб), бодринг ва турли хил тузламаларни истеъмол қилган фойдали. Ачитилган карамда С витамини ва муҳим микроэлементлар кўп бўлади. Пиёз ва саримсоқ пиёз соғлиқ учун ниҳоятда фойдалидир. Уни ҳамиша истеъмол қилган яхши. Ана шунда шамоллаш ва турли хил инфекциялардан сақланасиз. Агар ўзингизни нохуш сезсангиз, яхшиси ўсимлик ёғига саримсоқ пиёз шарбатини аралаштириб бурнингизга томизинг. Пиёз шарбатини асалга аралаштириб, уни ҳам бурунга томизиб шамоллашнинг олдини олиш мумкин. Ўзингизни нохуш сезадиган бўлсангиз озиқ-овқатдан тийилиб, ошқозонингизни тозалаганингиз маъқул. Ўз организмингизга қулоқ солинг. Негаки, ҳар қандай касаллик ҳам соғлиғингизга бефарқ қарашингиз оқибатида вужудга келади.

Шу кунларда олма, олхўри, узумни кўпроқ истеъмол қилинг. Айниқса, узумда қаҳрабо кислотаси кўп бўлади. Тарвуз, қовун, сабзи ва карам, айниқса, соғлиқ учун фойдалидир.

Биз бу билан фақат сабзавот ва мева билан кун кечиринг, демоқчи эмасмиз. Агар иштаҳангиз талаб қилса гўшт ҳам, балиқ ҳам, сут маҳсулотларини ҳам истеъмол қилаверинг. Аммо ҳамма нарса меъёри билан бўлгани яхши. Фақат бир қоидага амал қилишингизни маслаҳат берамиз. Вазнингиз қанчалик енгил бўлса нафас олишингиз ҳам, юриш-туришингиз ҳам, фикрлашингиз ҳам шунчалик осон кечади.

А. ОРТИҚОВА тайёрлади.

Аср иллати

ГИЁҲВАНДЛИК БИРОВГА УМР ЗАВОЛИ, БОШҚАГА...

Кейинги вақтларда содир этилаётган (аниқроғи, фош этилаётган) жиноятлар орасида гиёҳвандлик билан боғлиқ фактлар хийла кўпайди. Бу жиноятни баъзи нопок кимсалар ҳаром пул топиш илинжида содир этаётганлиги ҳеч кимга сир эмас. Оғир оқибатларини билмай, билса-да ўйламай «истеъмолчиси»га айланганлар тақдири эса кўпни ўйга толдиради. Кураш қизғин, айбдорлар фош этилиши тинимсиз давом этаяпти.

Масалан, ўтган йили Самарқанд вилояти судлари томонидан гиёҳванд моддалар билан боғлиқ юзлаб жиноят ишлари кўрилди. Аммо жазо-ю, олиб борилаётган чора-тадбирларга қарамасдан, бу жиноятга тўсиқ қўйилишининг таъминланиши қийин кечаяпти.

Вилоятимиз адлия бошқармаси ходимлари мазкур тур жиноятларнинг олдини олиш борасида бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари билан ҳамкорликда бир қатор ишлар амалга оширилди. Жойларда аҳоли ўртасида тушунтиришлар, суҳбатлар, мулоқотлар мунтазам равишда ташкил этилмоқда. Бу ишга кенг жамоатчилик оммаси жалб этилиши йўлга қўйилмоқда. Бизни энг безовта қилаётган тарафи, бу ишларга ёшларнинг аралашиб қолиши, баъзиларининг ружу қўйиши бўлаяпти. Қаранг, шу йил биринчи ярмида судларда кўрилган жиноят ишларининг аксариятида ўн гулидан бир гули очилмаган ўсмирлар «аралашиб» қолган бўлиб чиқаяпти-я!

Яқинда Самарқанд шаҳар ички ишлар бўлимига воячга етмаган бир ўспиринни олиб келишди. Кўзлари киртайган, ранги зафарон. Уни «қора дори» адо қилганлиги шундоққина «бўртиб» турибди. У бу йўлга кириб қолиши сабабини ҳам айтолмайдиган даражага борган. Хўш, ота-она, маҳалла-кўй қаёққа қаради? Текширишда унинг бу аҳволга тушишига айнан «ўша»ларнинг лоқайдлиги сабаб бўлган экан. Ота-она бола тарбияси билан умуман шуғулланмаган, ўзлари муттасил спиртли ичимлик суиистеъмол қилиб келишган. Шундай бўлгач, ўз бошига ташлаб қўйилган боладан нимани ҳам кутиш мумкин?

Ҳар бир ота-она ўз фарзанди тақдирига нисбатан бепарво бўлмаса, ёшлигиданоқ назорат остида тарбия қилса боланинг ёмон йўлларга кириб қолишининг олди олинган бўлар эди-ку!

Гиёҳвандликни аср вабоси деб бежизга айтишмайди. Унинг даҳшатли оқибатлари бугун барчага аён. Шундай экан; ёшларимизни бу балодан асрайлик.

Асқар МАМАРАҲИМОВ,
Самарқанд вилоят адлия бошқармаси катта маслаҳатчиси

Газетхон минбари

ҲУҚУҚИЙ НАШРЛАРИНГИЗ ТУРМУШИМИЗ ОЙНАСИ, -

- дейди биз билан суҳбатда Қашқадарё вилояти «Қўриқлаш» бошқармасига қарашли Таллимаржон милицияси сардори, майор Бўри Тўраев.

- Уни мунтазам кузатиб, ўқиб-ўрганиб туриш жамоамизда одат тусига кирган. Ҳуқуқий мавзудаги қизиқарли суҳбатлар, рўй берган жиноятларни фош этишдаги фаол ходимлар жасорати ҳақидаги ҳикоялар, ҳаёт ва қонун мавзуидаги ҳар хил чиқишлар ходимларимиз томонидан ғоят қизиқувчанлик билан ўрганилиб, муҳокама этилаётганини мамнуният билан қайд этмоқчиман. Ўтган йили «Ҳаёт ва қонун» журнали ҳамда «Инсон ва қонун» газетангизга 28 та ходимимиз обуна бўлган эди. Газета ва журнал қўлма-қўл бўлиб ўқилди. Бошдан охир ўқиладиган нашрлар деб эътироф этилди. Шу боис бу йил жамоамизнинг 189 та ходимидан 120 нафари «Ҳаёт ва қонун» журнали, яна шунчаси «Инсон ва қонун» газеталарига обуна бўлишга қарор қилди. Ҳамиша ўз постида сергак посбонларимиз Қарши бош магистрал каналини ишлатиш бошқармасига қарашли объектларда: 7 та насос станциясини, 1 та сув омбори, 1 та ичимлик суви тарқатиш иншоотларини қўриқлайди. Шароитга қараб ташкил этилган 14 та постда смена асосида кеча-ю кундуз қўриқчилик ташкил этилган. Ҳар ҳафтада бир марта сиёсий ўқиш, маънавият-маърифат дарслари ташкил этилиб, бу машғулотларда барча ходимларимиз иштирок этиб, улар ўзларининг маънавий-маърифий билимларини ҳар томонлама оширадилар. Милиция кичик сержанти Рауф Эшмуродов, милиция катта сержанти Ихтиёр Ҳайитов, Норқобил Қосимов, Камол Мўминов, Холмурод Мирзаев, Шерзод Мамаевлар ибратли хизматлари билан бошқаларга ўрнак бўлмоқда. Севимли нашримиз бўлган «Ҳаёт ва қонун» ҳамда «Инсон ва қонун» ҳамиша яқин маслаҳатчимиз, йўлдошимиз бўлиб, касбга бўлган фидойиликни улғайтириб, янги-янги ютуқлар сари илҳомлантирмоқда.

Ғози РАҲМОН,
махсус мухбиримиз

БИЛДИРИШ

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида собиқ СССР герби тасвирланган туғилганлик ҳақидаги ДИЗ I-ЮС №003441, ДИЗ I-ЮС №003060, ДИЗ I-БТ №000309, ДИЗ I-БТ №000310, ДИЗ I-ВП №002417 рақамли гувоҳномалар ҳақиқий эмас деб ҳисобланадиган бўлди.

Фарҳод ҲАМИДОВ,
Адлия вазирлиги Бошқармаси бошлиғи

Ўзбекистон Республикаси
Адлия вазирлиги
Тошкент Давлат юридик институти
қуйидаги кафедраларга
мудир лавозимлари учун

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ:

1. Давлат ва ҳуқуқ назарияси ва тарихи;
2. Жиноят жараёни;
3. Янги демократик жамият қуриш ва амалиётни ўрганиш.

Танловга мутахассисликлар бўйича фан докторлари, профессорлар таклиф этилади.

Аризалар бериш муддати эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Манзилимиз: 700047,
Тошкент шаҳри,
Сайилгоҳ кўчаси, 35-уй, 24-хона.

ПУШАЙМОН

Қиссадан парча

Ёш ижодкор Абдуваҳоб Султонов «Пушаймон» номли янги детектив қисса ёзди. Унинг илк асари кишида умид уйғотади. Ана шу асардан кичик бир лавҳани эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз. Ўйлаймизки, у сизни ҳам бефарқ қолдирмайди.

...Санжар қизларга тантанавор равишда деди:

- Энди режани эшитинглар: биз «қуёнча»мизни машинада қишлоғига олиб борамиз, у жони эвазига чўпон отаси билан бухгалтер тоғасидан бир миллион олиб чиқади. Пулни undиргач, уни гуруҳимизга аъзо қиламиз, йўқса «туҳматчи», «ўғри» деб қаматиб юборамиз. Қалай - зўрми?

- Во, Санжар ака, режангиз зўр, - деб бош бармоғини кўрсатди Таманно. Сўнгра сўри четида ётган сумкадан Низомиддиннинг ҳужжатларини олиб, Санжарга тутқазди.

- Манавилар ҳам асқотиб қолса ажабмас...

Шаҳло нима дейишини билмай, анграйиб турарди. «Шўрлик Низом акам, ҳолингизга маймунлар йиғлайдиган бўлди-ку», дея ўйлади алам билан. Хуллас, режа пишди. Низомиддин хона бурчагида мунғайиб ўтирарди. Уни кўриб Шаҳлонинг раҳми келди. Ўз-ўзидан нафратланиб кетди.

- Гап бундай йигитча, - сўз бошлади Санжар димоқ-фироқ билан. - Аҳволинг чатоқлигини ўзинг тушуниб етгандирсан. Милицияга хабар қилинса, у ёғи қамоқ, институтга етказилса, билгинки ўқишдан ҳайдалади. Ўзинг, ота-онанг, қариндош-уруғларинг эл олдида не деган одам бўласанлар? Қисқаси ука, бизнинг ноғорамизга ўйнамасанг бўлмайди.

- Мен ўғирлаганим йўқ. Ўғирлаганимни нима билан исбот қиласизлар?

- Ия, қишлоқи, исбот эмиш-а, сен аллақачон «яма»га тушиб бўлгансан. Гапни чўзишни ёмон кўраман, тирик юрайин, қамалмайин десанг, бизларга ошно бўл. Чизган чизиғимиздан чиқа кўрма! Бошида ота-онанг, тоғангдан закалат пули олиб берасан, кейин хизматимизни қилиб, кайф-сафода юраверасан. «Еганинг олдингда, емаганинг орқангда» бўлади. Институтни ҳам ўзимиз тўғрилаб берамиз. Тушундингми? Сенга ярим соат муҳлат. Ўйлаб гапиргин гапларингни, хўпми?

Шундай деб улар хонадан чиқишди. Охирида чиққан Шаҳло сездирмасдан Низомиддиннинг оёқлари тагига думалоқ нарса ташлади. Буни биров сезмади, ёлғиз Низомиддингина энгашиб хатчани олди. Эшик уй устидан қулфланди, Санжарнинг нари кетганини билгандан сўнггина Низомиддин Шаҳло ташлаб кетган хатга кўз югуртирди: «Эртагача муҳлат сўранг, у ёғини ўзим тўғрилайман».

Йигит бир зум ўзини йўқотиб қўйди. Кейин қизнинг хатидан дилида илинж пайдо бўлди. Вақт ўтишини кута бошлади. Ярим соат ўтгандан сўнг қулф шиқирлаб очилди ва Санжар остонада пайдо бўлди:

- Хўш, йигитча ўйлаб кўрдингми?

Низомиддин бироз жим турди.

- Ака, илтимос, эртага жавобини айтай, - деди.

Санжар бирпас серрайиб турди-да:

- Ҳай, майли окаси, эртага бўлса эртага-да. Азонда қишлоғингга жўнаймиз, - деб чиқиб кетди.

Шаҳар узра оқшом қўнди. Сўри устида уччалови ўтиришарди. Шаҳло ҳам уларнинг қувончига ўзини шерикдек тутарди.

- Ҳозирча ишимизнинг 50 фоизи битди. Математик жиҳатдан шундай, - деб Санжар катак кўйлагининг киссасидан «Интер» сигаретасини чиқарди.

- Чекасанми? Ол! - деб дастлаб қутини Таманнога тутди. Қиз бир дона сигарета олиб лабига қистирди. Шаҳло чекишни рад этди. Санжар билан Таманно олифталик билан сигаретани бурқсита бошлашди.

Шу пайт Шаҳло ўрнидан туриб:

- Санжар ака, бошим оғриб кетвотти. Аптекага бориб дори олиб келсам? - деди.

- О, Шаҳлочка, - деб қизга ғалати қаради у. Сўнгра: - Қайтишингизда «оқ бадан»нинг зўридан биттасини олиб келинг-а?.. - деди.

Санжарнинг «Шаҳлочка» дегани Таманнонинг ғашини келтирганди.

Шаҳло бу йигитни ёқтирмасди. Унинг навозиш билан исмини атаганига энсаси қотиб кетди. Водопровод жўмрагини очиб, бир пиёла сув ичди-да, ташқарига йўналди.

Рашкдан бир оқариб, бир қизарган Таманнони кўриб Санжарнинг завқи келди. Қизнинг оппоқ, бўлиқ, таранг кўкраклари, келишган қадди-басти ҳирсини қўзитди. Санжарнинг эсига унинг билан бирга яшаган кунлари тушди. «Адам билиб қолганлари чатоқ бўлди-да, мазза қилиб шундай парининг қўйнида юрувдим. Уни севаманми? Йўқ, севмайман, аммо уни кўрсам томиримда қон гупиради. Тўшакка босиб ўпгим келаверади. Нега шундайлигини ўзим билмайман» деб ўйлади. Ҳозир ҳам унда шундай ҳолат содир бўлган эди. Ўзини тийиб туролмади. Аста бориб қизнинг нозик белидан қучиб, ўзига тортди. Таманно ҳам шуни кутиб турарди. «Оҳ, жонингдан, қандай зўр нарсасан» деб қизни ўпар, иккалови сўри устида бир тану жонга айланиб кетишганди. Қўққисдан эшик қўнғироғининг жиринглаши уларнинг иштаҳаларини бўғди. Шаҳло атайин қўнғироқни босган, уларни ғалати аҳволда кўришдан чўчиган эди.

Эшикни очган Санжар унинг қўлидаги «Распутин»ароғини кўриб қувонди.

- Молодец, Шаҳло, бу ишингиз яхши. Бироқ нега дарвоза очилиш усулларини била туриб қўнғироқни босдингиз?

Қиз бир лаҳза гапиришга қисиниб тургач, «бемаврид кириб қолмай деб ўйладим», деди. Буни эшитган Санжар миййиғида кулимсираб қўйди. Таманно бўлса энсаси қотиб чимирилди.

Эшикни очишнинг усулларини фақат тўдадагилар билишарди, жумладан, Шаҳло ҳам. У дорихонага бекорга чиқиб келмаганди. Бош оғриғига ҳам, ухлатадиган дори ҳам сотиб олди. У ўйлай-ўйлай Низомиддинни қочириб юборишга қарор қилганди. Энди эса режани қандай амалга оширишни ўйлаётганди. Унинг хаёлларини Санжар бузиб юборди.

- Шаҳло, ошга устасиз, бир паловхонтўра ясаб юборинг! Бугун бир ошхўрлик қилиб, муваффақиятимизни ювайлик, ошхонада барча масаллиқлар тайёр турибди. Таманнони биласиз, у тухум қовуришдан ўзга овқатни ўхшатолмайди, - деди. Буни эшитган Таманнонинг дили шод бўлди. У ошхонада куйманиб ош қилишни эмас, балки Санжар акажонининг пинжига кириб роҳатда ўтиришни истаётганди.

Шаҳло эса буларнинг даврасидан сал нарида бўлишига суюниб, ошга уннаб кетди. Кўп ўтмасдан ош ҳам тайёр бўлди. Таманно хонтахта устига шакароб, нон ва арок қўйди. Сўнг пахтагулли жажжи учта пиёлани водопровод сувида ювиб, Санжарнинг олдига олиб келиб қўйди. Арок пиёлаларга тўлдириб қуйилди. Чинни лаганда қип-қизил сергўшт паловхонтўра келтирилди. Хонтахта атрофига ўтириб, пиёлаларни қўлга олдилар. Шаҳло арок ичмади. Санжар билан Таманно эса:

- Овимиз юриши учун, сиз учун, биз учун, - деб роса ичиб олдилар.

- Шаҳлохон, дода ош қилибсиз-да ўзиям, - деб роса мақтовини келтирган Санжар ошдан сўнг аччиқ кўк чой ичишга киришди. Шаҳло сездирмай чойнак ичига уйқу дорини солиб юборганди. Орадан ярим соатлар ўтгач, Таманно мудрай бошлади.

- Қизлар, сизлар бемалол сўрида ухлайверинглар. Мен ухламайман. Қишлоқини қўриқлаб, манави йиғма каравотда ётатураман, - деди. Буни эшитган Таманно бошини ёстиққа қўйди-ю, тош қотди. Шаҳло қулай фурсатни кутиб ўзини ухлаганга солиб ётди. Кўп ўтмай Санжарнинг ҳам қаттиқ уйқуси кела бошлади. Чидолмади, юзини совуқ сувда ювиб келди, бироқ озроқ пайтдан кейин йиғма каравотга ётди-ю, қаттиқ уйқуга кетди. Унинг хурраги баралла эшитилиб турарди. Шаҳло секин бош кўтарди. Қулоқ солди. Санжарнинг ухлаб қолганига ишонч ҳосил қилгач, оҳиста юриб унинг олдига борди, секин шими чўнтагига қўл югуртириб, уйнинг калитини олди. Қўрқувдан юрагининг уриши тезлашиб борарди. Назарида Санжар ўрнидан туради-ю, уни маҳкам тутиб олади. Йўқ, хавотири ўринсиз бўлиб чиқди. Санжар қилт этмади. Хурраги оламни бузарди. Шаҳло секин бориб, Низомиддин ётган уйнинг эшигини очди. Шу пайт Санжарнинг бурни ҳуштак чалиб юборди. Қиз бечора қўрққанидан тарашадек қотиб қолганди. Орқасига қарашга юраги дов бермади. Турган жойида тераклнинг баргидай титрай бошлади. Агар шу топда орқасидан бирор сас бўлганида борми, ерга қулаб, ҳушидан айрилиши шак-шубҳасиз эди. Шўрлик қиз қўрқа-писа бошини орқага ўгириб, Санжар ётган томонга қаради. Йигит қандай ётган бўлса, шу ҳолатда ухлаб ётарди. Шаҳло Таманнонинг ухлаб ётганини зимдан кузатди. Шундан сўнггина:

- Чиқинг, Низомжон ака, тез бўлинг, қочинг! - деди.

Сўнгра ўзи қулфнинг шурпини чиқариб, ерга ташлади. Нарвонни олиб келиб девор тагига қўйди. Кейин дарвозани ўзларининг сирли, мураккаб усуллари билан очиб йигитни ташқарига итарди.

- Қочинг Низомжон ака, Худо ёр бўлсин! - деди.

- Ўзингиз-чи? Бирга қочайлик?!

- Йўқ, мени қўяверинг, ўзингиз қочаверинг.

- Мен қочсам сизни...

- Гапни кўпайтирманг Низомиддин ака, менга жин ҳам урмайди. Вақт зиқ, тезроқ бўлсангиз-чи!

- Раҳмат Шаҳлохон, сизни асло унутмайман. Ўзингизни эҳтиёт қилинг.

- Худо ёр бўлсин, Низомиддин ака...

Низомиддин Шаҳлонинг титраб турган қўлларидан ўпди-да, қоронғилик қўйнига сингиб кетди.

Абдуваҳоб СУЛТОНОВ

МУАССИС:
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

Бош муҳаррир
Файзулла ҚИЛИЧЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ
Ғайбулло РАҲИМОВ
Парахат АЙТНИЁЗОВ
Бурхон БЕКМИРЗАЕВ
Шавкатжон МАВЛОНОВ
Неъмат АМИНОВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Сирожиддин РАУПОВ (Бош муҳаррир ўринбосари)
Тўхтамурод ҲАСАНБОЕВ (масъул котиб)
Узоқ БОЗОРОВ
Элмурод МУТАЛХЎЖАЕВ
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририятида саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усули билан «ШАРҚ» нашриёт матбаа концерни босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-0668. Тиражи-10.000. Босишга топшириш вақти 21.00 Босишга топширилди 20.00

Навбатчи: А.ОТАБОЕВ
Компьютерда оригинал макет тайёрловчи: У.ДЎСМАТОВ
Терувчи: М. ДЎСТОВА

МАНЗИЛИМИЗ: 700047
Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5.
Телефон, факс: 133-24-41
«Инсон ва қонун» газетаси 1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141- сон билан рўйхатдан ўтган.